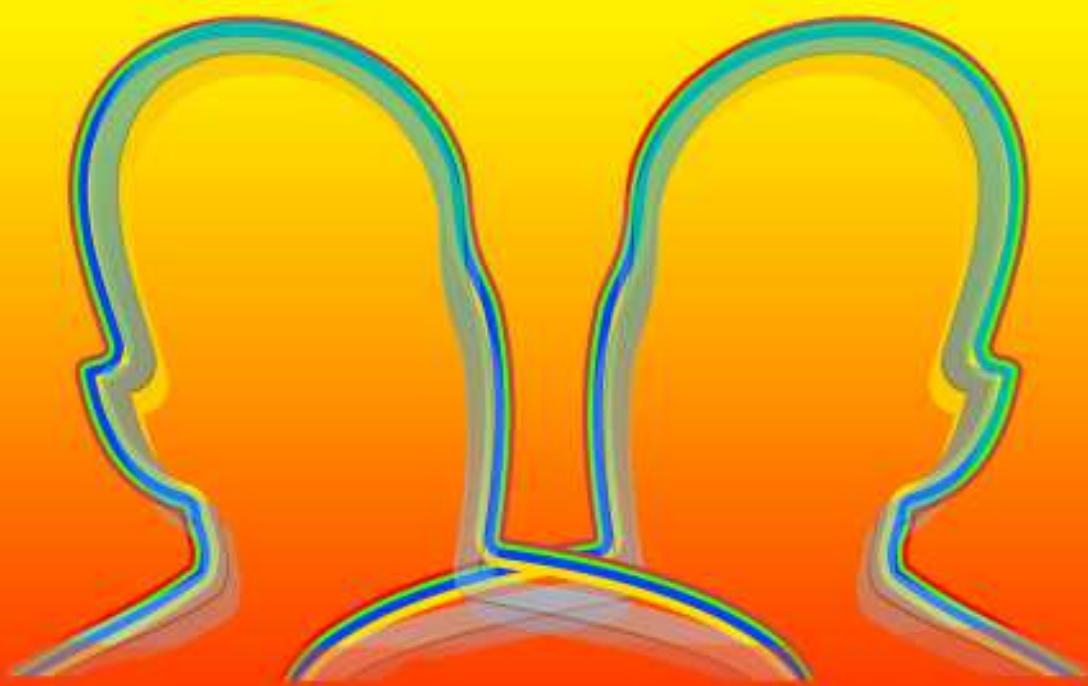

Hooglandse Nieuwe

informatieblad voor alle geïnteresseerden
rondom de Hooglandse Vieringen van de
Ekklesia Leiden

vijftiende jaargang, nr. 5
november 2019
€ 2 (gratis voor leden)

COMPASSIE

- 4 Zorg voor de aarde - *Christiane van den Berg*
- 6 De harde krachten van compassie - *Ad Alblas*
- 8 'Wat zonlicht is voor bloemen' - *Jan Berkvens*
- 10 Compassiekunstwerken Ekklesiakinderen
- 12 Passie voor de ander!? - *Kitty Zijlmans*
- 17 Leiden compassiestad - *Wessel Eijkman*
- 18 Mijn omwegen met de compassie - *René Fraters*
- 20 Compassie 2.0 - *Monique van der Gaag*

Verder:

- Vieringen
- LSE-nieuws
- Diaconaat
- Actief en informatief

Rapenburg 100
2311 CA Leiden
071-5134 558

info@ekklesialeiden.nl
www.ekklesialeiden.nl
www.rapenburg100.nl

Hooglandse Nieuwe is het blad voor alle geïnteresseerden rondom de Hooglandse Vieringen van de Ekklesia Leiden. Het verschijnt zesmaal per jaar.

Redactie Jasper Radder, Wim Schouten, Jan Slotboom, Myranda Wilbrink, Paulien van Yperen

Opmaak Jan Slotboom

Afbeelding voorblad Arie de Kluijver

Drukwerk Sylvia van Hoven

Downloaden via
vereniging.ekklesialeiden.nl/publicaties/

Postabonnement € 20 per jaar
Nieuwe abonnees opgeven bij het secretariaat:
info@ekklesialeiden.nl

Volgend nummer

Kopij voor het Kerstnummer van 22 december 2019 met het thema 'sterren' uiterlijk op zondag 8 december sturen naar: hn@ekklesialeiden.nl

PASTORES

- *Christiane van den Berg-Seiffert*, participantenpastor, 071-512 5137, christiane.vandenbergh@ekklesialeiden.nl
- *Rob van Waarde*, studentenpastor (PKN) 06-4193 5997, rob@rapenburg100.nl
- *Walther Burgering*, studentenpastor (RK) 06-2956 2865, walther@rapenburg100.nl

STUDENTENRAADSVROUW (HUM.)

- Jeannette Bakker, jeannette@rapenburg100.nl

VERENIGING LSE

Zie: www.ekklesialeiden.nl

Dagelijks bestuur:

- *Ronald Meester*, voorzitter@ekklesialeiden.nl
- *Sytske Visscher*, secretaris@ekklesialeiden.nl
- *Flip van Hoven*, penningmeester@ekklesialeiden.nl

REKENINGNUMMERS

Vereniging LSE: NL66 INGB 0004 8198 29

- voor alle vrijwillige bijdragen

- voor lidmaatschap: € 25 (studenten € 12,50) per jaar

Stichting rk Vrienden van het Leidse Studenten

Pastoraat: NL52 INGB 0000 6152 28

Stichting Diaconaal Fonds Hulpverlening LSE:

NL42 INGB 0003 3133 66 voor alle diaconale giften

Deze rechtspersonen zijn erkend door de fiscus.
Uw giften zijn aftrekbaar.

In dit nummer over *Compassie*

- 3 **Redactioneel**
Wim Schouten
- 4 **'Zorg voor de aarde'**
Christiane van den Berg
- 6 **De harde krachten van compassie**
Ad Alblas
- 8 **"Wat zonlicht is voor bloemen"**
Jan Berkvens
- 10 **Compassiekunstwerken Ekklesiakinderen**
Marieke Both
- 12 **Passie voor de ander!?**
Kitty Zijlmans
- 14 **Impressie compassielezingen**
Jasper Radder
- 15 **'Aangeraakt'**
Jacqueline & Jan Halin
- 16 **Kunstexpositie Compassie en lezingenserie**
Wim Kuin, Jan Halin, Rob van den Boom
- 17 **Ekklesia - Leiden Compassiestad**
Wessel Eijkman
- 18 **Mijn omwegen met de compassie**
René Fraters
- 19 **'Leiden in Compassie'**
Arie de Kluijver
- 20 **Compassie 2.0**
Monique van der Gaag
- 21 **Tieden uut Nijhoof**
Lex van Wijngaarden

... en verder

- 22 **Hooglandse Vieringen**
Cor van Bree
- 23 **Koffie met compassie**
Monique van der Gaag
- 24 **Ekklesia-nieuws**
 - Nel de Vries - Belevissen van een taalcoach interview Rob van den Boom
- 25 - Nascholing Christiane van den Berg
- 26 - Bestuursprogramma 2019-2021
- 28 - Nota duurzaamheid
- 29 - LSE-Ekklesia Leiden 50 jaar
- 30 **Studentenpastoraat**
 - 'Een heilzame blik' - Rob van Waarde
- 32 - Bezoekersgroep
- Stichting C.O.M.E.
- 33 **Diaconaat:** Actie Samos - uitgangscollectes - boekje
- 34 **Hoogstpersoonlijk:** dopen - overlijden
- 35 **Actief en informatief**
 - Amnesty: dialoog mensenrechten 25 november
 - Adriaan Koerbagh: expositie Spinozahuis
- 36 - vertelvoorstelling 'Het meisje en de revolutie' 8 december
- leershuis Joods Studiecentrum op Rap 100
- 37 Feddema actueel - Koerden

Compassie

Wim Schouten

Porto Vechio, Corsica, maart 2001. Later dan gepland stappen mijn wandelmaat en ik uit de bus. Waar is het begin van die Mare a Mare route? We moeten opschieten. We zijn laat. Ik vraag het aan een oud dametje dat ons al eerder misprijzend aankeek. Als antwoord krijg ik een scheldkanonnade over me heen. “Wie is er zo idioot om zo laat op de dag nog de bergen in te gaan lopen!!! Jullie komen vanaf hier nooit vóór het donker aan bij de Gite! Blijf staan!” zegt ze, dwingend met haar vinger naar een stoeptegels wijzend, en verdwijnt in een zijstraat. We staan enige minuten als aan het trottoir genageld. Dan klinkt de toeter van een aanracend Peugeotje. “Stap in” klinkt het bevel. Na een rit zonder enige vorm van conversatie wordt bij een routebordje krachtig op de rem getrapt. “Uitstappen en wegwezen! Vanaf hier halen jullie het.” En Vroemmmmm... weg is onze knorrigedoch reddende engel.

Ik begin dit redactioneel met deze herinnering, omdat het hier het soort compassie betreft waar ik van houd. Geen medelijden of gezever, geen gedoe van “wat heb ik het goed en wat zijn jullie toch een stumpers”, maar gewoon optreden, helpen en wegwezen. Compassie is dan geen week woord, maar een werkwoord. Dat is ook de kern van de

bijdrage van Ad Alblas aan dit nummer. Ook René Fraters worstelt met het begrip compassie wanneer dat slaat op mensen die meer met zichzelf dan met de ander bezig zijn, de zelfverklaarde goeddoeners die het lijden alleen maar erger maken. Gelukkig komt de compassie die bij Arie de Kluijver langs de grachten zwerft heel teder even naast René op een bankje zitten om een nieuw begin te maken. Hoe in Leiden de compassie langs grachten en door straten zwerft en zo een stempel op de stad drukt, kunnen we lezen bij Wessel Eijkman.

Ook Leiden maakt werk van compassie. Wat behalve compassie in dit nummer van de HN ook een werkwoord is geworden, is Levinassen. Er wordt heel wat afgelevinast in het blad dat u nu in handen hebt. Dat vindt plaats bij Kitty Zijlmans die met een door Levinas geslepen bril via kunst op een andere manier naar de wereld, de ander en daarmee naar zichzelf leert kijken. Ook Jan Berkvens Levinast er lustig op los aan de hand van Zacheüs die volgens de meeste mensen de boom in kan maar daar door Jezus, die in het gelaat van die tollenaar iets wezenlijks weerspiegeld ziet, uitgeplukt wordt. Compassie deed op haar zwerftocht door Leiden ook de Ekklesia aan. Dat was te merken aan de serie diensten

over dat thema, en aan de lezingenserie waar Jasper Radder verslag van doet. Ook de Ekklesiakinderen deden daar samen met Wim Kuin en Rob van den Boom vrolijk aan mee. Zij leerden over compassie met de schepping, die mooi en goed kan zijn wanneer mensen beseffen er niet boven te staan maar er deel van uit te maken. Dat vertelde Christiane van den Berg in haar overweging tijdens de viering waarin de kinderen centraal stonden. Marieke Both van de kindernevendiensten kijkt daar in dit blad met voldoening op terug. Het werk van de kinderen leidde tot een drieluik dat tussen andere kunstwerken in de Lokhorstkerk te bezichtigen was. Werd daarmee, net als in de bijdrage van Kitty Zijlmans, via de kunst het brilletje van Levinas ongemerkt op de neusjes van onze kinderen gezet? Onze kunstcommissie schrijft in ieder geval met enthousiasme over al deze activiteiten, en preludeert op een boeiend vervolg. Wellicht wordt, wat Monique van der Gaag compassie 2.0 noemt, dus ook figuurlijk op de kaart gezet.

serie: *Compassie*

‘Zorg voor de aarde’

Hooglandse kerk, zondag 8 september 2019
(voorbereid door de kinderen)

Christiane van den Berg

Of ik een tekst weet uit de Bijbel die oproept tot verwondering? Of een mooi voorbeeld dat mensen kan helpen om de aarde goed te beschermen? Een verhaal dat mensen moed geeft? Ja, even denken... Vast. De Bijbel is zo'n rijk boek...

Weet je wat? Het eerste dat mij nu te binnen schiet, dat is eigenlijk een mop. Dit staat dus ook niet in de Bijbel. Maar de mop gaat wel over Mozes. Mozes is bezig de tien geboden op twee stenen tafels op te schrijven. En hij luistert naar God die hem vertelt wat hij moet opschrijven. Mozes luistert naar de stem van God. En dan antwoordt hij: 'Als elfde gebod: je moet goed voor de aarde zorgen? Ja, maar God, dat past er niet meer bij. Maar dat spreekt toch ook vanzelf. Zullen we die dan maar weglaten?'

Maar goed. Even serieus. Jullie vroegen mij om een Bijbeltekst. Ja... Ja, toen ik jullie zo bezig zag met die opblaasboot, toen moest ik natuurlijk gelijk aan Noach denken. Die heeft immers een ark gebouwd toen de aarde bedreigd werd door een vloed. En met die ark heeft hij mensen en dieren gered. Maar dat is misschien toch niet precies wat jullie zoeken...

Nee, maar nu heb ik pas echt een goed idee. Ik begin gewoon bij het begin. Bij de scheppingsverhalen. Bij God die de aarde maakt en die ziet dat het héél goed is. God die ziet dat het echt tof is. Zo, met dat woord, staat het in de Bijbel. De scheppingsverhalen in de Bijbel zijn heel bijzondere verhalen. Alleen worden ze zo vaak helemaal verkeerd begrepen. Want weet je, als je precies

wilt weten hoe het allemaal is gegaan met het ontstaan van de aarde, dan kun je beter andere boeken gaan lezen. Biologieboeken. Of geologieboeken. Of boeken over het heelal en over de ruimte. Want over de vraag hoe het allemaal precies is gegaan, daar gaat de Bijbel gewoon niet over. De Bijbel gaat over andere dingen. De Bijbel gaat over de vraag: 'Heeft het zin dat ik er ben? Heeft het zin dat wij er zijn? Ook als mensen het soms zo verschrikkelijk zwaar kunnen hebben? Heeft het leven zin?' Op deze vraag geven de scheppingsverhalen in de Bijbel een antwoord. 'God heeft de wereld gewild', zeggen de scheppingsverhalen. 'Hij heeft de wereld goed en mooi geschapen', zeggen de scheppingsverhalen. 'De wereld is tof.'

De scheppingsverhalen vertellen hoe God de mens en de dieren vormt uit klei. Net zoals jullie soms kleien. En als je weet wat voor grappige en bijzondere dieren er allemaal zijn, dan zie je het voor je hoeveel plezier hij in dat kleien moet hebben gehad. Hoe hij steeds weer iets nieuws heeft verzonnen. Hier een lange slurf. Daar een lange nek. Daar bijzonder grote oren. Of bijzonder scherpe ogen. Of snelle vleugels. Of verschrikkelijk veel kleine friemel pootjes. Of een vogelbekdier, hoe kom je op het idee. Of.... Ja, ga maar door... Er is immers zoveel, veel te veel om op te noemen. Jullie vertelden net zelf allemaal leuke voorbeelden. En nogmaals. Het gaat dus niet om de vraag hoe het precies allemaal is gegaan. Dat is de verkeerde vraag. Het kleien van God, dat is een prachtig beeld dat ons iets anders wil vertellen. Wat het beeld van die heel fantasievol en heel zorgvuldig klei-

ende God ons wil vertellen dat is dat God al die verschillende dieren heeft gewild. God wil dat al die verschillende dieren er zijn en dat al die verschillende dieren op aarde mogen leven. Al die dieren zijn kostbaar. En dat betekent dat wij mensen op een goede manier met al die dieren om moeten gaan.

Een klein dingetje wil ik nog vertellen over de scheppingsverhalen. En wel over Psalm 104. Veel mensen weten niet dat er nog meer scheppingsverhalen zijn in de Bijbel dan alleen de verhalen aan het begin, maar deze psalm is dus ook een scheppingsverhaal. En dit verhaal verschilt een beetje van de anderen. Want in die psalm heeft de mens helemaal geen bijzondere plaats in de schepping. De mens die wordt gewoon ergens in het rijtje van wilde ezels, ooi-evaars, klipdassen en leeuwen genoemd. God zorgt voor de leeuwen én hij zorgt ook voor de mens, zegt deze psalm. En ik vind dat wel mooi. Ik denk dat we beter voor de aarde zouden zorgen als we beseffen dat de aarde er niet alleen maar is voor de mens die alles zomaar mag gebruiken. Maar dat de aarde er is voor alle schepselen.

Het lijkt me mooi om van deze psalm een stukje te lezen.

De kinderen komen terug uit de kindernevendienst met borden zoals: Gooi je afval in de afvalbak; Goed voor dieren

zorgen; Wij eisen ijs; Er zijn nog maar weinig van deze insecten; Geen plastic soep meer in de wereld; ...

Barbara Wolff - Psalm 104:12

Barbara Wolff - Psalm 104:14

Psalm 104, 10-18 (Bijbel in gewone taal)

- ¹⁰ U laat rivieren stromen,
ze stromen tussen de bergen door.
- ¹¹ Alle dieren komen er drinken,
ook wilde ezels vinden er water.
- ¹² Hoog in de bomen hebben vogels hun nest,
tussen de bladeren klinkt hun lied.
- ¹³ U laat het regenen op de bergen,
zo wordt de aarde vruchtbaar en groen.
- ¹⁴ U laat gras groeien voor de dieren,
graan en vruchten voor de mensen.
- ¹⁵ De aarde geeft goede dingen aan de mensen:
brood dat hen sterk maakt,
wijn die hen vrolijk maakt,
olie die hun huid laat glanzen.
- ¹⁶ Eeuwige, uw bomen zijn altijd groen,
de hoge bomen die u geplant hebt.
- ¹⁷ Daar maken vogels hun nesten,
oievaars wonen in de hoogste takken.
- ¹⁸ Berggeiten wonen hoog in de bergen,
andere dieren leven in de dalen.
Elk dier heeft zijn eigen plek.

Dank dat ik m'n passie voor compassie hier mag delen. Graag had ik hier samen gestaan met Christiane Berkvens.

Zoals we samen werkten aan de *Catechismus van de compassie* en samen het land doortrokken om er over te vertellen. In m'n hart is ze er bij. Ik voel haar glimlach. Vanmorgen wil ik de aandacht richten op 'de harde kant' van compas-

sie. De maatschappelijke relevantie en de noodzaak ervan voor ons voortbestaan. Topeconoom Herman Wijffels zei bij de presentatie van het *Charter for Compassion* op 12 november 2009 in de Mozes- en Aäronkerk in Amsterdam: "We staan voor een volgende beschavingsopdracht. Na de fase van werken aan emancipatie en het ontwikkelen van de individualiteit, gaat het nu om het verbinden van individualiteit met verantwoordelijkheid nemen voor

het geheel. Compassie is daarvoor een onmisbaar ingrediënt".

Hier oriënteren we ons op de bijbelse traditie. We horen stevige uitspraken van de profeet Amos, over *rechtdoen* als basis voor compassie. De bergrede van Jezus gaat over 'de linkerwang'. Niet om je te wentelen in de slachtofferrol, maar als kracht, een kans om de wereld menselijker te maken.

De harde krachten van compassie

Overweging van Ad Alblas op zondag 15 september 2019 in de Hooglandse kerk in de serie over compassie

Amos 5, 14-15, 21-24
(Nieuwe bijbelvertaling)

Zoek het goede, niet het kwade. Dan zullen jullie leven, en dan zal de HEER, de God van de hemelse machten, met jullie zijn, zoals jullie altijd zeggen. Haat het kwade, heb het goede lief en zorg dat er recht gedaan wordt in de poort. Misschien zal dan de HEER, de God van de hemelse machten, genade schenken aan wie er overgebleven zijn van Jozefs volk.

Ik heb een afkeer van jullie feesten, ik wijs ze af, jullie samenkomsten verdraag ik niet. Ik schep geen behagen in de brand- en graanoffers die jullie mij brengen; de vetgemeste beesten van jullie vredeoffers keur ik geen blik waardig. Bespaar mij het geluid van jullie liederen; de klank van jullie harpen wil ik niet horen. Laat liever het recht stromen als water, en de gerechtigheid als een altijd voortvloeiende beek.

De boer uit Tekoa ontziet niets en niemand. Amos hakt gepassioneerd in op de gevestigde orde. Stelt onrecht aan de kaak, onthult het spel dat de machtigen spelen met de zwakkeren. Zelfs -of juist- onder de dekmantel van religieuze uitingen en uitbundige feesten. "Ik word hier kotsmisselijk van", vertolkt hij de gevoelens van zijn God. "Jullie muziek wil ik niet horen. Hou je gaven maar bij je!"

Hoe moet het dan wél? "Laat het recht als water golven, gerechtigheid als een onverstoorbare beek. Misschien - let op dat woordje misschien - zal de Eeuwige dan genade voor jullie hebben." Hier staat niets minder dan de beweging van compassie op het spel. Er moet een heleboel gebeuren. Niets 'soft': krachtig, in het goede. Ik voel m'n engagement van de jaren zeventig weer opvlammen, toen ik met haar tot op m'n schouders op klompen rond liep. Het zal mijn generatiegenoten hier niet onbekend voorkomen. "Aktie!" Er moet iets gebeuren. Dat besef wordt de laatste jaren, en het lijkt de laatste maanden, steeds heftiger. "Compassie is een lege huls", werd me in een interview voorgehouden. Nee, hoe lastig het woord in het Nederlands ook is, het is alles behalve een lege huls, het is de inhoud van alles. Compassie is het bloed dat door de aderen van de menselijkheid stroomt.

Compassie is passie voor artikel 1 van de rechten van de mens. Opkomen voor verdrukten, kansarmen, gediscrimineerden, afgedankten, onrechtvaardig behandelenden; voor de vluchtelingen, voor

kinderen en hun onderwijs zoals deze week in Nieuwsuur schrijnend aan de kaak gesteld. Compassie drijft je tot actie.

Dat heeft me altijd al aangesproken bij Amos. De vrome maskers worden afgekuist. Je kijkt recht in de geile ogen van machtswellustelingen, intriganten, samenweersdijers van het eigen belang. Er moet een heleboel gedaan worden, recht gedaan en recht gezet. De profeet toont de harde kant van liefde en compassie. Dit is een wezenlijk bestanddeel van Tenach, de Hebreeuwse bijbel. Direct bij het begin, in de verhalen over Abraham, de vader van drie wereldreligies, is geloven een weg, een manier van leven. Om tot een zegen te zijn, in woord en daad. In gebed: de bede voor Sodom en Gomorra, het bekende afdingen tot de minjan, de tien rechtvaardigen. In actie: om zijn neef Lot en zijn hele familie te bevrijden uit de handen van wrede koningen.

Een ander oriëntatiepunt is de verhalenreeks over koning David. Hij spaart zijn achtervolger Saul als er een buitenkansje is om hem te pakken. David gelooft meer in de zachte krachten. Zoals die van de harp, die de onrust in Saul kan stillen. Zijn overwinning op de gewelddenaar Goliath wordt toegeschreven aan zijn toewijding: ongeharnast, zonder grof wapengekletter treft hij de gigant in zijn zwakke plek, slaat hem met zijn eigen zwaard. Het kwaad richt zichzelf ten gronde.

Theodoor van Thulden (1606-1669)
Justitia en Concordia (1646)
 147 x 192cm
 raadzaal stadhuis 's-Hertogenbosch

Daarmee is er een bruggetje naar die bekende uitspraak over ‘de linkerwang’ uit de Bergrede. Vaak is die uitspraak misverstaan, alsof die aanmoedigt om je in elkaar laten slaan. Dat roept veel vragen op. Het is zeker niet een raad aan ouders van schoolgaande kinderen. Kinderen moeten beschermd worden tegen elke vorm van slaan. Anderen moeten het voor hen opnemen. De ‘linkerwang’ is niet voor beginners, die is voor gevorderden. Je moet er sterk voor zijn. Jezelf volhardend trainen. In die geweldloze weerbaarheid. Met u word ik direct warm van binnen als ik die oude term laat klinken, met de beelden van Mahatma Gandhi, Martin Luther King, Nelson Mandela. Noem deze geweldlozen niet ‘soft’. Ervaar hun compassiekracht, hun hardheid als volhardendheid, zie hun beslisterheid om zich niet van hun stuk te laten brengen.

Babab Tarawally, uit Sierra Leone, schrijver en columnist, schreef voor Trouw op 5 september over compassie. ‘Medelijden is iets anders dan compassie’. Hij wil de empathie voor zijn individuele verhaal omvormen tot compassie voor het grotere geheel. Want: ‘met compassie vermijd je onrechtvaardigheid’.

Precies dat wilden Christiane Berkvens en ik zeggen in ons uitlichten van het gerechtigheid als aspect van compassie. Zij bracht het kunstwerk van de schilder Theodoor van Thulden in, dat aan de schoorsteenmantel in de raadzaal van het stadhuis van Den Bosch hangt. Twee wulpse dames verbeelden Justitia en Concordia. Opmerkelijk is het ontbreken van de blinddoek bij vrouwe Justitia. De zeventiende-eeuwers dachten: zo’n blinddoek zou haar inzicht beperken. Ook de omstandigheden moeten erbij betrokken worden. Concordia is bezig een bundel pijlen stevig vast te binden. Weg met de wapenen, lijkt zij te zeggen, twee jaar voor het einde van de tachtigjarige oorlog. De mensen snakten naar vrede op basis van gerechtigheid. Over de tijden heen reiken we hen de hand. De wereld schreeuwt om deze harde kant van compassie, om heldere analyse van de situatie, krachtig opkomen voor het recht, doorbloede betrokkenheid, volhardende solidariteit.

Matteüs 5, 38-42 (Nieuwe bijbelvertaling)

Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: “Een oog voor een oog en een tand voor een tand.” En ik zeg jullie je niet te verzetten tegen wie kwaad doet, maar wie je op de rechterwang slaat, ook de linkerwang toe te keren.
 Als iemand een proces tegen je wil voeren en je onderkleed van je wil afnemen, sta hem dan ook je bovenkleed af.
 En als iemand je dwingt één mijl met hem mee te gaan, loop er dan twee met hem op.
 Geef aan wie iets van je vraagt, en keer je niet af van wie geld van je wil lenen.

**De zachte krachten zullen zeker winnen
 in 't eind – dit hoor ik als een innig fluistren
 in mij: zoo 't zweeg zou alle licht verduistren
 alle warmte zou verstarren van binnen.**

Henriëtte Roland Holst (1918)

Jan Berkvens heeft zijn opleiding tot remonstrants predikant bijna afgerond. Daarmee treed hij in de voetsporen van zijn moeder, dominee Christiane Berkvens-Stevelinck. Dat doet hij graag, want haar openheid naar en acceptatie van mensen is ook hoe hij in het leven en werk als predikant wil staan. Vrijheid en verdraagzaamheid zijn daarbij sleutelbegrippen. Naast zijn opleiding tot predikant is hij werkzaam als onderwijskundige. Hij ondersteunt scholen en overheden bij het ontwikkelen en in de praktijk brengen van het leerplan.

‘Wat zonlicht is voor bloemen...’

Overweging van Jan Berkvens op zondag 22 september 2019
in de Hooglandse kerk in de serie over compassie

Zacheüs wordt gered
(Lucas 19, 1-9, Bijbel in gewone taal)

Toen ging Jezus de stad Jericho binnen. Daar woonde een man die Zacheüs heette. Zacheüs was het hoofd van de tollenaars, en hij was erg rijk. Hij wilde wel eens zien wie Jezus was. Maar dat lukte niet, want Zacheüs was klein, en er stonden veel mensen om Jezus heen. Daarom rende Zacheüs een stuk vooruit. En hij klom in een boom waar Jezus voorbij zou komen. Op die manier kon hij Jezus toch zien. Toen Jezus langs de boom liep, keek hij omhoog en zei: ‘Zacheüs, kom snel naar beneden! Want ik kom bij jou logeren.’ Zacheüs kwam meteen naar beneden. Hij was blij dat Jezus met hem mee naar huis ging. Maar de mensen klaagden. Ze zeiden: ‘Kijk nou, Jezus logeert bij een dief!’ Toen zei Zacheüs tegen de Heer: ‘Ik beloof dat ik de helft van mijn bezit aan de armen zal geven. En als ik geld van iemand afgepakt heb, dan geef ik hem vier keer zo veel terug.’ Toen zei Jezus: ‘Zacheüs, je hoort weer bij het volk van Abraham. Jij en jouw gezin zijn vandaag gered. Want ik, de Mensenzoon, ben gekomen om mensen te redden die verkeerde dingen doen.’

Vorige week was de laatste ochtend van het zomerseizoen dat ik mijn baantjes kon trekken in het De Mirandabad, in het zuiden van Amsterdam. Als het weer en de tijd het enigszins toelaten lig ik zodra het mogelijk is tot zolang als het mogelijk is in het buitenbad. Bij voorkeur in de ochtend, zodat de hele dag daarna nog aan mijn voeten ligt. Elke ochtend fiets ik door de Maasstraat en zo kom ik ook langs de bloemenzaak Hugo’s bloemen en planten. Daar stond op een bord met krijt geschreven:

*‘Wat zonlicht is voor Bloemen,
is een Glimlach voor een Mens’*

Dat bord staat daar tussen al die vrolijke, fleurige bloemen en doet je eigenlijk als vanzelf glimlachen: als je met frisse tegenzin er die anderhalve kilometer nog uit moet persen – dat zijn 30 baantjes, en ook als je na 20 baantjes het voor gezien houdt als het net wat minder gaat dan je had gehoopt. Het bord doet een appèl op je, het verlangt een reactie van je. De vraag is wat je ermee doet: verschijnt er een glimlach, stap je af en koop je bloemen, of fiets je stug door. Wat je ook doet, het is een reactie, of je dat nou wilt of niet.

In de opleiding zijn hele hordes theologen en filosofen voorbij gekomen, elk met een eigen visie op het leven. Soms positief, meestal wat tobberiger en een

enkele keer luchthartig. Vooral de Franse exemplaren zijn soms onnavolgbaar. Het kost wat moeite om ze goed te begrijpen en met een beetje geluk te doorgronden. Sommige knappe koppen kunnen hun gedachten echter buitengewoon helder uitleggen, zo ook Jan de Keij in Trouw van een paar weken terug. Hij legt *Levinas* uit, ook zo’n ingewikkelde Fransoos, die wel erg interessante dingen zegt over het appèl dat de Ander – hij schrijft dat met een hoofdletter maar bedoelt daar niet een hogere kracht mee maar iedereen om je heen – op je doet. Dat appèl verlangt een reactie van je, hoe dan ook: alles wat je doet na zo’n appèl is een reactie. Hopelijk een goede, soms een verkeerde maar doorgaans een reactie met zowel goede als slechte mogelijke effecten. Je kent het wel: iemand zet in de stilte coupé zijn mobiele telefoon aan en begint er hard in te praten, of kijkt een filmpje waar iedereen van mee kan genieten. Om je heen kijken de andere reizigers elkaar geërgerd en verstoord aan. Wat doe jij?

Jezus loop door de straten van Jericho en ziet daar die jongeman Zacheüs in de boom hangen. Zacheüs wordt door de meeste mensen niet gewaardeerd, omdat hij hen geld afneemt en rijker is dan de anderen. Een mengeling van afgunst en woede, je kunt je er iets bij voorstellen. En juist die persoon wordt door die wel-doener, die persoon waar iedereen ver-

trouwen in wil hebben uit de boom gevist. Juist bij die persoon wil Jezus in huis gaan en met zijn familie een maaltijd delen. Wederom voelen de anderen een mengeling van afgunst en woede, deze keer niet opgewekt door de tollenaar, maar door hem die ze als bevrijder willen zien.

Wat gebeurt hier? Door in de boom te klimmen doet Zacheüs een appèl op Jezus, de Ander. Jezus kan verschillende dingen doen, maar kiest ervoor om zichzelf bij hem thuis te nodigen. Die keuze van Jezus doet op haar beurt een appèl op Zacheüs én op de andere mensen. Zacheüs komt tot inkeer en geeft een deel van zijn rijkdom weg: zijn ogen zijn geopend. Maar de anderen reageren anders: Zij zijn verongelijkt. Of ook bij hen de ogen geopend worden vertelt het verhaal niet en of de weldoenerij wordt gewaardeerd ook niet. Dus vooralsnog houden we het maar even op de zure reactie van de omstanders.

We keren weer even terug naar het hier en nu van onze eigen levens. Naar wat er gebeurt als een Ander een appèl op jou doet. Hoe kijk je dan naar jezelf, dat is de vraag. Laten we maar eens een rondje bekentenissen doen. Ik doe mee en ik ga je niet bevragen, dus voel je niet bezwaard. Je mag ook gewoon blijven zitten, dus het valt allemaal reuze mee. We doen het in drie rondes, gewoon door je liturgie omhoog te houden:

- *Voel je je wel eens als Zacheüs: je probeert gezien te worden, een appèl op een ander te doen. Wie ervaart dat wel eens? Word je ook altijd gehoord of gezien?*
- *Voel je je wel eens als Jezus: je handelt! Altijd tevreden over het effect? Of ook wel eens niet?*
- *Voel je je wel eens als een omstanders: Voel je wel eens enige afgunst ten opzichte van een ander? Is dat altijd terecht?*

Daar zitten we dan... We komen dus allemaal wel eens voor in een dergelijk verhaal als Zacheüs in de boom, Jezus die voorbij gaat en hem daar ziet hangen en de omstanders die eromheen staan. Levinas zegt dat we doorgaans geneigd zijn om het goede te doen, om compassie te tonen en op grond daarvan te handelen.

De interessante vraag is: wanneer is iets doen het goede? Juist Zacheüs uit de boom plukken en bij hem aan tafel gaan is in het christelijke paradigma het goede, maar die omstanders, die vinden

het maar niks. Mediterraanse bootvluchtelingen opnemen is het menselijke, compassievolle om te doen, maar Willem en Fatima wachten ook al heel lang op een sociale huurwoning om er met hun gezin te gaan wonen. Minder vliegen is heel compassievol voor het milieu, maar bijna 100.000 mensen en hun gezinnen in deze regio zijn afhankelijk van de luchtvaart. En dit zijn dan nog maar de minst gecompliceerde ethische tegenstrijdigheden die te bedenken zijn, veel dingen zijn vele malen complexer dan dit.

Wat nu? Moeten we dan maar elke boom waarin een Zacheüs bungelt die enthousiast onze aandacht opeist voorbij lopen? Allerminst! Ik denk ook dat we het niet eens zouden kunnen. Ik moet altijd een beetje glimlachen bij die portretten die wel eens op tv of sociale media geschilderd worden van mensen die stemmen op partijen die immigratie willen stoppen en vervolgens wel het nieuwkomersgezin aan het einde van de straat met van alles en nog wat helpen: Nee, om hen gaat het niet, zij zijn gevlucht en hebben hulp nodig!

Dan kun je als de omstanders daar onder die boom met Zacheüs erin roepen dat dat hypocriet is, maar ik zie denk ik toch iets anders: op de schaal van de menselijke maat is compassie onontkoombaar en volstrekt logisch. Dat moeten we niet zuur bestempelen als verkeerd of iets dergelijks, we moeten blij zijn dat het bestaat! Compassie is veel omvangrijker vertegenwoordigd

dan we wel eens willen geloven. Hij wordt opgeroepen door de persoonlijke, menselijke oogopslag, waarmee een appèl op je wordt gedaan, van mens tot mens. Door een Ander die je misschien niet eens kent.

Dat brengt me op een aspect dat ik pas later in het verhaal van Zacheüs zag. Zacheüs klimt in een boom. Hij eigent zich niet een balkon van een ander toe, wat hij als tollenaar best had kunnen doen, of iemands dak. Nee, hij kiest een boom. Daarmee wordt hij als het ware fruit. Fruit is er niet meer zomaar in een boom, het groeit, het ontwikkelt zich. Datzelfde geldt voor Zacheüs: hij klimt in die boom om Jezus te zien, maar hij is nog niet 'rijp' zoals hij daar hangt. Dat komt pas als Jezus hem figuurlijk uit de boom 'plukt'. Pas dan vindt zijn rijping, zijn besef plaats. Ook Jezus heeft daarmee een appèl op hem gedaan. Daar moet en gaat hij mee aan de gang.

Ook wij kunnen zomaar uit een boom geplukt worden. Een appèl kan overal op je gedaan worden, door een blik van iemand, door een gebeurtenis, of zomaar gewoon met een tekst op een bord, ergens tussen de bloemen van een bloemenkraam. In die bloemenkraam op weg naar het zwembad gaat het appèl niet over heel serieuze dingen, maar wel over iets moois. Het appèl om eens wat vaker te glimlachen en daarmee een verschil te maken.

Daar zit natuurlijk een beetje een risico aan, want glimlachen doe je tegen anderen, waardoor je hen vaker in de ogen zult kijken, voor je het weet word jij geplukt en moet je dus wat doen.

Maar het lijkt mij meer dan de moeite waard: Jezelf eens wat vaker laten plukken zoals Zacheüs en eens wat vaker een ander plukken zoals Jezus dat deed. De aanzet is misschien de glimlach, misschien wel het meest effectieve medicijn tegen die passieve zichzelf gepasseerd voelende zure omstanders die overal van alles van vinden maar er verder niet veel aan willen doen. De kunst is om aan hen eveneens een glimlach te ontlokken. De omstanders buiten ons, en de omstanders diep in onszelf. Laten we glimlachen, de Ander zien en daarmee een verschil te maken.

Amen

DRIELUIK

wereld nu

de oorspronkelijke wereld

de ideale wereld

Ekklesiakinderen maken compassiekunstwerken

In september hebben de kinderen van de Ekklesia samen met kunstenaars Rob van den Boom en Wim Kuin hard gewerkt aan een kunstwerk, passend bij het thema compassie. We hebben een drieluik gemaakt waarin we verbeeldten hoe de wereld mooi en goed was (de schepping), wat er allemaal naar is in de wereld nu (oorlog, plastic soep), en hoe we zouden willen dat de wereld was (vol regenbogen, glijbanen, zonneschijn, blijde mensen en grote bomen). We hebben getimmerd, geverfd, geplakt en getekend. Ook hebben we verhalen uit de Bijbel gehoord, en met elkaar gepraat. Het was ook mooi om te zien hoe goed de kinderen kunnen samenwerken: afspraken maken, taken verdelen, on-

derhandelen en elkaar helpen.

Op zondag 22 september hebben we het drieluik afgemaakt in de Lokhorstkerk, en is het daar tentoongesteld als onderdeel van de Kunstroute. Ook kregen de kinderen die dag een rondleiding door Jan Halin, bij de kunstwerken in de tuin van de Lokhorstkerk.

Als leiding van de kindernevendienst kijken we terug op een mooi project, rondom een thema dat echt leeft onder de kinderen, en een heel fijne samenwerking met Rob, Wim en Jan. Ook zijn we heel blij met het grote aantal kinderen dat telkens bij de kindernevendienst aanwezig was. Vele handen maken mooi werk, kijk maar!

tekst: Marieke Both

Ook de komende maanden sluit het thema van de kindernevendienst aan op de thema's die in de kerk behandeld worden; we geven daar samen met de kinderen een eigen, passende invulling aan, en we hopen weer veel kinderen te mogen verwelkomen in de kindernevendienst!

Wim Kuin helpt de kinderen bij het plaatsen van het drieluk voor de Lokhorstkerk.

Rob van den Boom

Jan Halin

Wim Kuin

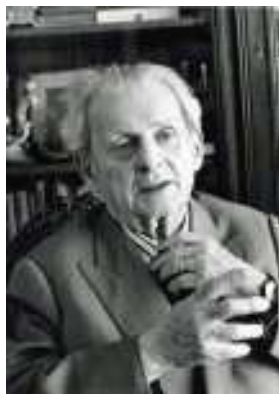
Roy Villevoye, *Preparations*, 2009
(bij Lucas van Leydens Laatste Oordeel, 1527. Foto © Marc de Haan)

'De kracht van kunst als kompaan'

Passie voor de ander!?

door Kitty Zijlmans

Kunst is een stille of soms juist heel luidruchtige kompaan, een medereiziger in allerlei etappes van het leven. Kunst kan je stilzetten of juist activeren, je terugwerpen op jezelf of je meertrekken naar onbekende oorden, je onvermoede en onverwachte inzichten geven of je indringend bevragen. Maar daar moet je wel wat voor doen. Als kompaan moet je haar leren kennen en haar ook willen leren kennen. Dat is – om met Levinas te spreken – respect voor het gelaat van de ander. Daartoe nodigt kunst je uit. Ik wil dit laten zien aan de hand van voorbeelden van hedendaagse, mondiale kunstpraktijken. Compassie in relatie tot kunst als aanwezigheid, als kracht die het mogelijk maakt om te activeren, je op jezelf terug te werpen of juist ergens te brengen waar je niet eerder bent geweest. Daartoe moet je je openstellen, met respect voor wat er zich aandient.

Emmanuel Levinas (Litouwen 1905-1995), Frans-Joodse denker (de filosoof van het menselijke gelaat) met respect voor het gelaat van de ander.

"Het gelaat toont het idee van oneindigheid. Het is niet jij die de wereld een plaats geeft, maar het is de Ander, die jou aanspreekt, appelleert en jou een plaats geeft".

www.filosofie.nl/emmanuel-levinas

Emmanuel Levinas is één van de grootste denkers in de naoorlogse periode van de twintigste eeuw. Zijn ethische filosofie is geïnspireerd door zijn ervaring als Frans militair in de Tweede Wereldoorlog. Ondanks zijn Joodse afkomst heeft hij zijn krijgsgevangenschap in Duitsland overleefd. Levinas sloot zich niet af voor de gruweldaden die zich daar voltrokken; ze spoorden hem juist aan tot een pleidooi voor een betere en humane omgang tussen mensen.

Volgens Levinas is de medemens niet slechts een ander persoon, *maar verschijnt die als een vreemde ander*. Om het overstijgende anders-zijn van de ander te benadrukken schrijft hij de Ander herhaaldelijk opzettelijk met een hoofdletter. De Ander is geen object waar ik gebruik van kan maken. Volgens Levinas verschijnt de Ander – hij spreekt van 'het gelaat van de Ander' – als

ontoegankelijk schepsel dat een appèl doet op mijn verantwoordelijkheid. Deze gedachte, verkondigd in Levinas' hoofdwerk *Totaliteit en Oneindigheid* (1961), heeft artsen, maatschappelijk werkers en verpleegkundigen geïnspireerd hun patiënten op een meer zorgzame en respectvolle manier te behandelen. Door de Ander centraal te stellen, zet Levinas zich af tegen een filosofische traditie die zich voornamelijk richt op het ego.

Sinds *Descartes* ligt het zwaartepunt in de filosofie bij het denkende subject, het cogito. Dit subject wil en verlangt het één en ander van zijn omgeving. In de heerschappij van het subject is er geen plek meer voor een werkelijk ethische verhouding met de Ander. Hoewel de Duitse filosoof Martin Heidegger zijn geestelijke voorvader is, verwijt Levinas Heidegger deze filosofisch blinde vlek.

Bert Sissingh, i.s.m. Sjoukje Boersma
zonder titel, 2005 (collectie Erasmus MC)

Kwetsbaar en haast grotesk. Object van onderzoek en subject van emoties. Van de ene op de andere dag wordt iemand ziek en patiënt; zijn blik op de wereld verandert even ingrijpend als de manier waarop de wereld naar hem kijkt. Kijken en bekeken worden. Standpunt dat ook wij als kijker innemen.

Dit jaar is het jubileum (10 jaar) van het **Charter for Compassion**.

Dit Charter is door Karin Armstrong, een Engelse theologe, ingevoerd ter bevordering van de onderlinge vrede. Wereldwijd hebben steden en organisaties dit Charter ondertekend. De Gemeente Leiden en o.a. de LSE deden dat bijna 10 jaar geleden ook.

Kitty Zijlmans, hoogleraar kunstgeschiedenis nieuwste tijd/World Art Studies, Universiteit Leiden, hield op maandag 23 september een Studium-Generale lezing met powerpoint-presentatie. Een klein deel hiervan is hier weergegeven.

Erzsébet Baerveldt, Spinoza, 2004/5, brons

Dankzij ons bewustzijn worden de dingen tot fenomenen die zin en betekenis hebben (Husserl). Dat impliceert een bewustzijn, een subject dat zichzelf denkt en zich hiervan bewust is. De kwetsbaarheid van het lichaam intensiveert dit bewustzijn. Wij zijn lichaam-subject.

Merlau-Ponty verankert het subject in de wereld, het lichaam plaatst ons en verbindt ons met de wereld. Het lichaam en dit bewustzijn maken het mogelijk dat ik de ander zie en me daarvan bewust ben. Het lichaam verbindt mij dus niet alleen met de wereld (non-human) maar ook met de ander. Merleau-Ponty ziet het lichaam niet als een instrument dat gebruikt wordt om te zien en te voelen, je bent je lichaam dat ziet en voelt, dat in de ruimte bestaat en er toe behoort. Waarnemen is lichamelijk en dat maakt de manier waarop het kunstwerk als ding en/of lichaam ons aanspreekt zo wezenlijk. Beeld daar sta ik.

Spinoza (1632-1677) zag het denken niet los van het lichaam (zoals Descartes) Voor Spinoza waren lichaam en geest

beide attributen van de ene alomvattende substantie, het volmaakte Zijn (voor hem

God). Hij moedigde de mens aan zich actief in te zetten om inzicht te krijgen in de samenhang van de wereld. Eén van Spinoza's manieren van leren was wat uit ervaring bekend wordt.

Wij geven ons bloot, dat doet het kunstwerk ook. Alleen dan kan het zich aan ons bewustzijn prijsgeven. Dit is een heel fysieke ervaring. Ze maakt ons, maar ook het kunstwerk kwetsbaar. De ervaringsuitwisseling kan alleen geschieden op basis van de tastbare aanwezigheid van het kunstwerk. Deze oorspronkelijke ervaring schept openheid voor de materialiteit van het kunstwerk.

Zie verder A.A. van den Braembussche, *Denken over kunst. Een inleiding in de kunstfilosofie*. Bussum, Coutinho 2007 [1994].

Karin Arink, Portret van Kees Maas, 2005

Tentoonstelling 'Uitzicht met zandkorrel', Galerie LUMC 24/11/2005-28/01/2006

"Kunstenaars laten je op een andere manier naar de wereld kijken. Dat is ook wat er gebeurt als je een dodelijke diagnose krijgt. Je krijgt een nieuwe levenskracht, en een blik op de dingen die helemaal niet donker of negatief hoeft te zijn."

Kees Maas, *Mare*, 8/12/2005

Jasper Radder

Impressies van de lezingen over Compassie

Kitty Zijlmans: **De kracht van kunst als kompaan**

Zij gaf aan hoe je via een kunstwerk in contact kunt komen met de kunstenaar als mens, met zijn of haar levensgeschiedenis. Een paar voorbeelden: waarom beeld je een moskee in een rooms-katholieke kerk af, wat betekent het door een bus in je jeugd jaren overreden te zijn voor de wijze waarin je in je kunst uit, hoe verwerk je het ontstaan van een hersentumor in je kunst. Zo wordt de toeschouwer geconfronteerd met het gelaat van de ander (Levinas).

Ad Verbrugge: **Het goede leven & de vrije markt**

De Griekse filosofie met als uitgangspunt het Zijn en de Rede gaat uit van het goede leven en streeft hiernaar met behulp van deugden en ethisch handelen. Zij is gericht op anderen en rechtvaardigheid. De modernisering van de samenleving heeft geleid tot een totaal ander mensbeeld. Het is gericht op zichzelf, eigenbelang, concurrentie en optimaal rendement. Vergeleken met de premoderne tijd zijn er ook positieve kanten: bevrijding van het individu, van bijgeloof, de ontwikkeling van de techniek en waarborgen voor de rechtstaat. Als voorbeeld van het moderne levensgevoel noemt hij de film *Her* waarin een liefdesverhouding aangegaan via Artificiële Intelligentie uiteindelijk leidt tot het einde ervan, omdat ze gebaseerd is op een illusie. In tegenstelling tot de opvatting van Hegel over vrijheid als verdubbeling van het zelfbewustzijn en negering van wederkerigheid vraagt deze tijd om verbonden zijn met en liefdevolle zorg voor de ander.

Henri Lenferink: **Compassie in Leiden**

Hij werd als kind opgevoed op te komen voor bedelaars. In de Middeleeuwen was er in Leiden al veel sociale opvang, onder andere in

weeshuizen, door de kerken en de burgerij. Hij noemt speciaal het Heilige Geesthofje, de Moderne Devotie, Franciscanen, Pilgrims. In de huidige tijd is ook het gemeentelijk bestuur meer sociaal ingesteld. Als voorbeeld meldt hij de bed-bad-brood regeling, opvang van Syrische vluchtelingen met behulp van vele vrijwilligers. Deze aanpak wordt vaak door wijken geaccepteerd (voorbeeld: de huisvesting van een pedoseksueel). Als risico's voor de stad in de toekomst ziet hij de vergrijzing (in een studentenstad) en de ermee gepaard gaande vereenzaming, en een toename van rijke ten opzichte van arme burgers, maar vooral van hoog-opgeleiden ten opzichte van laag-opgeleiden.

Pieter Barnhoorn: **Compassie in de zorg**

Hij omschrijft compassie als 'geven zonder angst te kort te komen'. Praktisch betekent dit onder andere dat een patiënt die lijdt niet tegemoet getreden wordt met de vraag: hoe gaat het met u, maar kan ik iets voor u doen. Hij pleit voor een holistische benadering: betrokken, empathisch, flexibel. De persoonlijke en langdurige band tussen huisarts en patiënt maakt dit mogelijk. Volgens Barnhoorn zijn er niet echt grenzen te stellen aan deze relatie, deze is onvoorwaardelijk.

Bas Rodenburg: **Compassie in het dierenrijk; feit of fictie?**

Het welzijn van dieren wordt bepaald door lichamelijke gezondheid, het kunnen uiten van positieve en negatieve emoties, zich natuurlijk kunnen gedragen. Rodenburg doet voornamelijk studies met varkens waarbij de reactie op positieve en negatieve stress wordt onderzocht door het gedrag van de dieren te observeren. De resultaten worden beïnvloed door verwantschap tussen de dieren: het hebben van een relatie, genetisch verwant zijn; verder door geslacht en leeftijd. Aanwezigheid van een ander dier vermindert de stress

tijdens een proef, bijvoorbeeld van een kloek bij kuikens. Deze proeven zijn vooral nuttig en dus nodig om na te gaan wat de beste manier is om dieren in gevangenschap te huisvesten in stallen. Dergelijk onderzoek is ook van belang voor het africhten van honden ter begeleiding van blinden en mensen met een posttraumatisch stresssyndroom.

Joantine Berghuijs: **Compassie in de praktijk**

Zij heeft onderzoek verricht naar compassie bij traditioneel gelovige, nieuw spirituele en seculiere personen. Naast kleine verschillen tussen de groepen op een aantal punten is de belangrijkste conclusie dat er geen significant onderscheid is in het voorkomen van compassie bij de drie groepen. Compassie heeft dus niet alleen religieuze wortels, maar ook andere. Dit blijkt ook uit het onderzoek van De Waal bij apen.

Renée van Riessen: **Compassie en nabijheid**

Compassie betekent etymologisch: samen lijden. Een voorwaarde voor compassie is de aanwezigheid van empathie, dat wil zeggen dat je je kunt inleven in de ander, maar dit kan goede en kwade bedoelingen hebben. Zij noemt Nussbaum die compassie nuttig vindt, omdat emotie het denken kan verheffen. En Krznaric die een empathische revolutie voorspelt. Ignaas Devisch, auteur van het *Empathisch teveel*, is hier kritisch over: er kunnen grenzen opgeworpen worden, onder andere door agressie (Freud). De vraag doet zich bovendien voor of wij wel echt in staat zijn ons in te leven in de ander. Zij eindigt met Kierkegaard die barmhartigheid centraal stelt en noemt als voorbeeld de parabel van de barmhartige samaritaan. In haar optiek kan barmhartigheid ook samengaan met nabijheid, dus zonder iets te doen.

Aangeraakt

Jacqueline & Jan Halin
Passie voor de ander?!
Lokhorstkerk,
Kunstroute Leiden, 2019

Aangeraakt

Verdwaalde omgehakte berkenstronken
ontworteld ontlicht ontbladerd ontzield
weer opgericht in de stille binnentuin
van de kerk oefenplaats van ontmoeting.

Op de doorleefde bast handen gekerfd
omvatten omhanden omklemmen omdragen
handen van was roze, bruin, zwart van kleur
kwetsbaar en divers zoals ik en jij, wij
de Ander in jou en mij.

Handen die elkaar naderen en ontmoeten
was smelt in de aanraking wordt is, nu
roze hand koestert de zwarte hand
bruine en roze hand liggen in elkaar
roze en zwarte hand vingertoppen
open roze hand beschermd door bruine hand

Aangeraakt
wortel geschoten in aarde en licht.

Annemarie en Ronald Meester met op de achtergrond een kunstwerk van Lidy van der Spek

Henri Stallenberg en Ronald Lustroo

Corine van der Loos

Compassie!

kunstexpositie en lezingenserie

Inleiding

Tijdens het weekend van de Leidse Kunst-Route (21-22 september) hebben we een expositie ingericht in de Lokhorstkerk rond het jaarthema van de Ekklesia 'Compassie'. Er hingen, of stonden, zo'n 70 kunstwerken van een brede groep kunstenaars. Het is ons gelukt om met een breed samengestelde groep kunstenaars samen te werken. Hun Marokkaanse, Angolese, Syrische, Iraanse of Nederlandse achtergrond speelde mee, evenals de religieuze en politieke verschillen.

Specifieke aandacht kregen twee Leidse kunstenaars, die beiden in 2018 zijn overleden: Bastiaan de Wit en Ans Zuiderhout.

Specifieke inbreng hadden de kinderen van de Ekklesia Leiden met hun zeven compassiedoeken en een prachtig drieluik. Ook de kinderen van de Doopsgezinde-Remonstrantse geloofsgemeenschap hadden een schilderij tentoongesteld. Ten slotte was er ook een 'compassiedoek' dat geschilderd was door de allochtone vrouwen van het Vrouw Kind Centrum.

Opening

De tentoonstelling werd geopend op vrijdagmiddag 20 september door middel van een miniconferentie. Ruim 60 mensen namen daaraan deel. Zes personen gaven een korte presentatie op het thema 'Compassie-Religie-Kunst'. Deze conferentie werd geleid door ds. Sonja van der Meulen.

Muziek

Op zaterdagavond 21 september, dus nog tijdens de tentoonstelling, werd een muziekprogramma in de kerk uitgevoerd. We hebben daarvoor een vleugel kunnen lenen. De muziksessie werd

kort ingeleid door prof. Marcel Barnard. De muzikale uitvoerders waren Ronald Meester (piano), Corine van der Loos en Annemarie Meester (beiden sopranen), Anton de Boer op orgel, ondersteund door twee trompettisten, Henri Stallenberg en Ronald Lustroo.

Het was de bedoeling dat het muziekprogramma een onderdeel van de 'Nacht van Ontdekkingen' zou zijn. Maar helaas, de vele pogingen om in contact te komen met de organisatie van de 'Nacht' hebben niet tot afspraken geleid. Een gemiste kans voor ons en voor hen.

Lezingen

In de periode 23 september t/m 28 oktober vonden zeven lezingen plaats in samenwerking met Universiteit/Studium Generale in het Lipsiusgebouw. De organisatie hiervan lag geheel in handen van de Werkgroep Lezingen van de Ekklesia. De lezingen werden gegeven door prof. Kitty Zijlmans, dr. Ad Verbrugge, drs. Henri Lenferink (burgemeester), drs. Pieter Barnhoorn, prof. Bas Rodenbrug, dr. Joantine Berghuijs en prof. Renée van Riessen. Alle lezingen benaderden het thema 'compassie' vanuit verschillende invalshoeken. De lezingen werden in het algemeen prima bezocht.

Vooraf de samenwerking met Kitty Zijlmans was erg goed. Zij bezocht de conferentie, de expositie en sloot goed aan met haar lezing op ons thema.

Evaluatie

In algemene zin kan het Compassie programma als succesvol worden beschouwd. De expositie ontving ruim 1100 bezoekers, mede dankzij het prachtige weer en met de Lokhorstkerk als een prachtige locatie. Fijn was dat

zowel de gemeente Leiden als de Ekklesia het project financieel hebben gesteund.

De reeks van *colleges* in het Studium Generale aanbod was interessant en werd goed bezocht (geschat ruim 200 deelnemers per college).

De tentoonstelling maakte deel uit van de Kunst-Route, werd ook als 'galerie' in de gids van de Kunst-Route opgenomen. De activiteiten sloten tevens aan bij het programma van de gemeente Leiden en het Levensbeschouwelijk Platform rond '10 jaar Compassie Charter'.

De medewerking van zeer ervaren en professionele kunstenaars en wetenschappers stond borg voor de kwaliteit van de expositie. Een thematische expositie in een historische kerk betekende een originele, innovatieve en bijzondere gebeurtenis. De lezingenreeks werd gedragen door gerenommeerde wetenschappers. Het betrof een tijdelijk 'project', met hoge inzet van een breed scala van Leidenaren, dat met een sluitende begroting is uitgevoerd. De verbindingen tussen zeer diverse doelgroepen en initiatieven is gelukt!

Vervolg

Er is tijdens de expositie al gesproken over een heel boeiend vervolg.

We willen in 2020, het jubileumjaar, uitgebreid aandacht besteden aan het werk van Ans Zuiderhout en haar ontwikkeling als kunstenaar in relatie tot de ontwikkelingen in de Ekklesia.

*Namens de Ekklesia Kunst Commissie
Wim Kuin, Jan Halin en Rob van den Boom*

De Ekklesia thuis in Leiden Compassiestad

Wessel Eijkman
namens de Stuurgroep Diaconie

Wat is er fijner dan liefde en begrip te ontvangen en te geven? Wat is er humaner dan medemenselijkheid?
Wat is er liefdevoller dan mededogen en vertederender, maar ook rechtvaardiger, dan barmhartigheid?
Wat is er leuker dan iemand naar zijn passies te vragen of over je eigen passies te vertellen? Of als het een tandje minder hoogdravend mag, te horen en te vertellen over 'goeie daden' aan anderen gedaan of juist van anderen fijn ontvangen?

Onze Ekklesia staat er bol van, van die compassie. We lezen, praten en preken erover, spreken elkaar erover aan, zingen ervan dat het een lieve lust is; we raken er nooit over uitge'daan'. Ach, die compassie zal vast wel evolutionair in ons gebakken zijn; onderdeel van de 'survival of the fittest' van op-elekaar-betrokken zoogdieren. Maar daarmee is het niet gezegd, want verder gaan dan 'voor-wat-hoort-wat' doet ons goed, maakt ons gelukkig - nee, sterker nog - is ons heilige doel in het verlangen volwaardig mens te worden en te zijn.

In alle culturen verenigt compassie mensen, maakt het lijden draaglijker, verblijdt het samenleven. En hoewel compassie in iedereen leeft, kan ze (jawel, compassie: vrouwelijk zelfstandig

naamwoord) soms verstopt zitten en moet zij opgerakeld worden, tevoorschijn getoverd, naar boven gewarmd, naar buiten uitgenodigd, tot wasdom gezongen. Want ook voor compassie geldt: oefening baart kunst.

Precies tien jaar geleden besloot de gemeente Leiden compassie te oefenen in al haar doen en laten. Ze tekende (als eerste, gevolgd door honderden andere) het 'Charter for Compassion' waarin ze beloofde compassie de spil van al haar handelen te maken.

Die belofte houdt in:

- aandacht te vestigen op de kracht en waarde van compassie en daden van compassie uit te lichten;
- mensen te inspireren tot compassie en te stimuleren daarnaar te handelen;
- door middel van community-building mensen samen te brengen die compassie kiezen als leidraad voor hun handelen, en
- contacten te onderhouden met het nationale platform 'Handvest voor Compassie' en de internationale organisatie 'Charter for Compassion'.

Het handvest zelf roept ieder mens bovendien op:
- compassie opnieuw tot de kern van

- moreel handelen te maken en geschriften die aanzetten tot geweld, haat of minachting geen enkele legitimiteit te geven;
- garant te staan voor de verstrekking van correcte en respectvolle informatie over andere tradities, godsdiensten en culturen;
 - positieve waardering van culturele en religieuze verscheidenheid te stimuleren, en
 - bij te dragen aan medeleven, gebaseerd op kennis van het leed van alle mensen, ook van hen die wij als onze vijanden zien.

Het Platform www.leidencompassiestad.nl is door de gemeente opgericht om initiatieven rondom het thema compassie in onze stad te belichten, te verbinden, aan te sporen. Het platform bestaat uit organisaties en individuele leden die met passie en compassie in de stad staan voor ons allen. Voor ons als Ekklesia, is compassie bedrijven bijna vanzelfsprekend en ondersteunen we die van harte. Wij baren die kunst graag samen met onze gemeente en de vele organisaties en mensen die het hebben/tonen/doen: compassie!

Wessel Eijkman is sinds kort lid van de Stuurgroep Diaconie. Ook Ria Vermaas is lid van deze Stuurgroep geworden.

Ingezonden

Het boek **Compassie** van Karen Armstrong biedt veel stof tot nadenken en toepassen van compassie. Bij het lezen van het boek krijg je inzicht in de manier waarop in verschillende religies en levensovertuigingen met compassie geleefd kan worden. Met een groep participanten lezen we het en dit is verrijkend. Letterlijk of figuurlijk gaan we stap voor stap en met mooie vragen hiermee op pad. Een aanrader en misschien in de volgende Hooglandse Nieuwe meer hierover.

Een liedtip bij compassie:

O Heer God, erbarmend, genadig, lankmoedig, rijk aan liefde, rijk aan trouw, bewarend liefde tot het duizendste geslacht.

Dit lied verwoordt voor mij telkens weer compassie. Zingen en bidden, de zeven werken van barmhartigheid met compassie: samen het leven leven, elkaar troosten en samen lachen, dat kan het allemaal zijn.

MIJN OM -WEGEN MET DE COMPASSIE

René Fraters

Ik drink een bakje koffie met een thuisloze man. Hij vraagt: “En hoe gaat het nu met jou?”

Ik vertel dat ik net de griep heb gehad en dat ik maar niet vooruit kom. Hij kijkt me even aan: “Zou je het willen opgeven?” Ik knik. Telkens weer dat geknok om in beweging te komen. Ik ben er op dit moment klaar mee. Hij: “Nooit opgeven, nooit!” Vol kracht en mededogen. Ah, het deed me zo goed. Dank je wel.

Deze recente gebeurtenis is een mooi voorbeeld van allerlei subtiele bewegingen rondom het thema compassie. Ik kwam de bibliotheek binnen en zag de man zitten. De oude René in mij kwaakte meteen: “Je moet goed doen!” “Stil”, snauwde ik tegen deze overbekende stem, “mag ik zelf beslissen, ja??” Ik doe niks vandaag. Maar als ik de bieb uitga voel ik spontaan: Ja, ik ga voor ons beiden een bakkie halen. En dan weet ik, het is goed. Er ontspint zich een verrassende dialoog. En ik, die dacht een kleine compassie te beoefenen kreeg het opeens in grote mate over me uitgestort. Zo gaat dat.

Er is een stuk in mij dat nog steeds gelooft dat je altijd(!) compassie moet uitvoeren. En dan vooral aan anderen. Dit

is er tijdens een jarenlange christelijke opvoeding ingeheid. Dat is zeker waardevol maar ook eenzijdig. En er zit iets onder verborgen dat ik lang niet heb gezien. Want hoe ellendiger mijn verleden is, des te fanatieker ik ben in het ondersteunen van anderen. Een paar jaar geleden viel het gigantische kwartje: eigenlijk ben ik telkens mezelf aan het helpen. Ik ben helemaal niet op de ander gericht, ergens diep down gaat het altijd om mij... Het beeld van de goeddoener sneuvelt dan ook acuut.

En dan ook dit: als ik niet meedogend voor mezelf ben, hoe kan ik het dan voor een ander zijn? Dat klopt niet. Dus is er eerst mijn onbewuste beweging naar de ander toe. Ik vergeet mezelf, of beter, ik wil mezelf (en vooral de pijn) vergeten. Maar dat werkt niet. Mensen willen het zo niet. Ze voelen de onechtheid. En die pijn leidt mij terug naar de oerpijn die ik al zo lang aan het vermijden ben. Grappig eigenlijk. Ik wil voortdurend weg van mezelf en telkens kom ik mezelf weer tegen ... Zucht.

Ik zag ook dat deze compassie van mij zwak en week was. Oh, ik had toch zoveel medelijden met anderen. Ik hoef maar iemand triest te zien kijken in de

bus en hup al mijn aandacht gaat naar die persoon uit. Het is geen mededogen, nee René, het is een verslaving! Geef dat nou maar eens toe. Het was en is niet op kracht gebaseerd en ik werd er ook niet krachtiger door. Integendeel, het zoog me leeg. Dit is door Nietzsche uiterst krachtig onder woorden gebracht. “Je wilt een einde maken aan alle lijden. Houd toch op, je maakt het alleen maar erger!” (vrije vertaling uit: Beyond Good en Evil). Beng!

Goed, hoe ging ik verder? Wel, voor mij was het nodig om het om te draaien. Wil ik meedogend zijn? Nou, wees het dan maar een tijdje niet! Val ik weer in oude patronen? Kap ermee. Help ik anderen omdat ik het zelf zo nodig heb, nou, ga dan maar eerst met jezelf aan de slag. Stop met het maken van al die omtrekken bewegingen. Op de plaats rust.

En zo kon het gebeuren dat de compassie op zekere dag heel teder naast me kwam zitten.

“Ben je afgekickt?” vroeg ze helder.

Ik knikte, nog een beetje onzeker.

“Goed”, zei ze, “dan gaan we opnieuw beginnen. Laat het maar gebeuren.”

En ja, hoe minder ik mijn best doe, hoe beter het gaat... echt waar.

Ingezonden door
Herman van Bommel

Compassie kan betekenen dat je een passie deelt. Maar ook dat je samen met iemand anders lijdt.

Leiden in Compassie

(voor Rob)

Langs de Oude Rijn –
de meeuwen krijsen de wind
naar de lage zij.
In sloepen zingt de hebzucht
voor God voor goed vergeten

Dan, een donderslag –
in onze stad twee duiven
schuilend bij elkaar.
Ergens doet een stille kracht
mijn vleugels zachtjes groeien.

Aan de hoge zij
heb ik uw afwezigheid
voorgoed verboden.
In uw nergens brandt geen licht
in uw leegte groeit geen hoop.

Een euro op straat
laat ik met liefde liggen
voor een Leidse zwerver.
Op mijn compassie zweef ik
uw woorden losjes in de mijne.

Arie de Khuijver

Compassie 2.0?

Monique
van der Gaag

met mezelf. Ik kan niet goed tegen al dat verdriet. Het raakt aan mijn eigen verdriet. Iedere keer opnieuw. Ik wil dat niet steeds oprakelen. Herdenken kan ook op een ander moment. Ik kan wel een arm om iemand heen slaan. En iets aardigs zeggen, ook al heb ik geen woorden van troost. Maar dat jaar was ik er wel.

Van te voren vroeg ik de voorganger of ik mijn huisdier mocht herdenken. Dieren horen er toch ook bij? Er ging een schok door me heen, toen tijdens de dienst een zonnestraal precies op het minuscule rode kattenbeeldje viel. Het verwarmde mijn hart. Het stond klein maar dapper op de Tafel van Brood en Wijn. Het mocht er staan. Dankbaar herdacht ik.

Een paar dagen later vertelde ik in een lotgenotengroepje, wat ik had gedaan. Mijn tranen waren nog nauwelijks opgedroogd. De wond was nog vers. Het negatieve commentaar vloog me om de oren. Raakte ik per ongeluk een gevoelige snaar bij deze dierenliefhebber? Ik was verbijsterd. Waar was de compassie gebleven? Uit de Ekklesia hoorde ik niets. Pas jaren later kwam er een grapje over. Ik hield me stil....

Kerstkaarten

Straks begint de Advent. Een lichter liturgisch verhaal dan met Pasen, hoewel het buiten steeds vroeger donker wordt. Mooi contrast. Het kerstverhaal ontroert mij nog steeds. Maar de lege middag van Eerste Kerstdag is zwaar. En dan het kerstdiner? Poes krijgt zijn blikje kalkoen. Ik eet net zo lief stampot boerenkool met brie. Kerst brengt ook kerstkaarten. Daar verheug ik me op.

Vorig jaar koos ik voor die goedkopere zegel, die er ruim tien dagen over deed om kerstwensen te bezorgen. Net op tijd. Zelf brengen kan ook. En digitale kaartjes versturen. Avond aan avond achter de laptop.

Toen kreeg ik een idee. Ik zette mezelf op de lijst. In de donkere maanden van het jaar voel ik me verloren in het feestgedruis. Meer compassie graag voor mij. Juist met de kerst! Compassie 'twee punt nul', zeg maar. Ik gun en geef het mezelf. Via die kerstkaarten. En door ging ik met schrijven. Naar wildvreemde mensen, zowel ouderen als jongeren. "Vandaag valt er bij u een kaartje in de bus, dat ik voor u heb geschreven om u een vrolijke dag te wensen!" Ik was niet de enige, die dat deed. We waren met velen. En toen brak de dag aan, dat er wel dertig kaarten op mijn mat lagen. Ik moest huilen, toen ik las: "Ik weet niet waar u doorheen gaat, maar het komt goed. Ook voor u. Houd vol. Veel liefs!"

Mijn luisterend oor is zo fijn om tegen te praten, zegt iemand van buiten deze kerk. Ik hoor dit wel vaker. Té vaak naar mijn zin. Mijn kwaliteit is mijn valkuil. Hoe kan ik dit ombuigen naar een mildere variant, waar ik niet zo'n last van heb? Ik hoor voor de zoveelste keer een lang en vermoeiend verhaal aan over vrienden van vrienden, die ik niet eens ken en ook niet ga ontmoeten. Ze hadden zich niet als een luisterend oor gedragen. Aha! Ze kozen voor zichzelf. Zozo...Ze gaven hun eigen zaken voorrang. Is dat slecht of is dat goed? En dan die oudere vrouw. Ze zegt me ijskoud: "Ouders gaan nu eenmaal dood. Dat is de natuur. Maar mijn echtgenoot verliezen, dat is pas erg!" Zou ze dit ook tegen haar eigen dochters zeggen? Haar heilige dochters, die ze altijd ophemelt en bij wie ze nooit haar verdriet of boosheid toont?

Allerzielen

Meestal sla ik de viering van Allerzielen rond 2 november over. Uit compassie

Tieden uit Nijhoof

Samen leven in het mooiste dorp van Nederland

Dat hadden we vier jaar geleden niet kunnen bevroeden. Toen we besloten naar het Groninger platteland te emigreren, waren we al erg gecharmeerd van dit prachtige, authentieke dorpje op de wierde, maar dat het in oktober 2019 door Elsevier Weekblad uitgeroepen zou worden tot “mooiste dorp van Nederland”.....

Toch waren we als inwoners van Niehove ook weer niet echt verbaasd (we wisten immers allang dat we een pareltje bewoonden), maar wel verrast dat het nu ook opgemerkt en zelfs wereldkundig gemaakt werd. Reden dus voor een feestje in ons dorps huis annex Café Eisseshof voor alle inwoners in aanwezigheid van de redactie van Elsevier en het voltallige gemeentebestuur, waarbij de kersverse burgemeester zich liet ontvallen: “Nog maar 48 uur in functie en nu al de hoofdprijs”. En omdat ik bij toeval de contactpersoon was van de redacteur van Elsevier, vond een groot deel van de voorbereidingen plaats bij ons thuis aan de keukentafel.

De uitverkiezing tot “mooiste dorp” baarde ook wel enige zorgen. Direct na de bekendmaking verschenen er journalisten en fotografen voor reportages over dit gave dorp. Zou met al deze publiciteit het met de rust niet gedaan zijn? Moesten we vrezen voor Giethoornse toestanden en bussen vol Chinezen? De voorzitter van Dorpsbelangen relativeerde de zorgen: “Niehove is maar een klein dorpje: je

loopt een rondje om de kerk en dan via een kerkpad het dorp uit en je hebt alles gezien”. Andere dorpsbewoners grapt: “het Niehoofsterdiep is al jaren niet meer bevaarbaar, dus Giethoornse toestanden zijn hier sowieso niet mogelijk” en over de bussen met Chinezen: “de Eisseshof heeft een uitstekende Indonesische keuken, dus rijst genoeg....”. De Groningse nuchterheid had al snel weer de overhand.

“Is het eigenlijk wel leuk wonen in het mooiste dorp van Nederland?” vroeg laatst een bekende uit de stad. Ik beaamde dat van harte. Niet voor niets roemde de nieuwbakken burgemeester in zijn feestrede de gemeenschapszin en het verenigingsleven in Niehove. In een dorp van 250 inwoners ben je behoorlijk op elkaar aangewezen en je komt elkaar ook steeds weer tegen: een pluriforme gemeenschap van boeren, burgers en buitenlui. Ik schreef er al eens eerder over.

Maar het kan soms ook wel kraken in de saamhorigheid. Recent stak weer een stevige controverse de kop op rond de acties van de boeren. Veel autochtonen zijn zeer loyaal aan de boeren en vinden dat zij schandalig behandeld worden. Als je daar voorzichtig tegenin brengt dat de agrarische sector misschien wel wat is doorgeschoten in de intensivering en uitputting van de aarde, dan kijkt niet iedereen blij: “Die stadse mensen begrijpen er niets van. Ze mogen blij zijn dat de hardwerken de boer hen van voedsel voorziet”.

Maar als je dan verder in gesprek gaat, merk je dat veel boeren zich ook wel slachtoffer voelen van een systeem dat steeds hogere productie vraagt tegen een zo laag mogelijke prijs. Kort geleden is er hier een gebiedsraad ingesteld, waarin we o.a. proberen een goede samenhang te bewerkstelligen tussen de waarden van landschap, natuur en milieu van het prachtige Midag-Humsterland (niet voor niets een Nationaal Landschap) en de belangen van de agrarische ontwikkeling. Een

zoektocht naar een meer circulaire landbouw met oog voor natuur en biodiversiteit. Een bont gezelschap van mensen met verschillende invalshoeken, maar met de bereidheid om naar elkaar te luisteren en elkaar serieus te nemen. Dat zal niet altijd makkelijk zijn, het zal geduld vergen, maar we willen de uitdaging aangaan om nieuwe wegen te vinden.

Misschien is dit wel een heel praktische vorm van compassie nuchter, met beide benen in de Groninger klei.

Lex van Wijngaarden

Wie meer wil lezen over de verkiezing van Niehove tot mooiste dorp van Nederland googelt “Niehove mooiste dorp” of kijkt op www.niehove.eu

Oordeel van de jury over Niehove:

- wierdedorp met ongeschonden dorpsgezicht en een radiaal stratenpatroon rond een 13^e eeuwse kerk dat nog volledig intact is
- uitzonderlijk goed bewaard gebleven authentiek karakter
- bijzonder dorps silhouet met unieke ligging: op een wierde in een fraai landschap
- het dorp oogt alsof ‘visuele knusheid en geborgenheid er zijn uitgevonden

Hooglandse Vieringen

Iedere zondagochtend om 11.45 uur

Hooglandse kerk, Nieuwstraat 20, Leiden

De diensten zijn - ook achteraf - te beluisteren op:
www.kerkomroep.nl

Iedere woensdag is de liturgie voor de daaropvolgende zondag [hier](#) te vinden.

OVERZICHT

Serie Doodgewoon

zondag 17 november

Ronald Meester

Magere Hein en Homo Deus

zondag 24 november

Bette Westera / Diederik van Essel

Muzikale voorstelling: 'Als je nou eens niet kon sterven'

Advent: verhalen rond Elia

zondag 1 december

Marcel Barnard

Teleurstelling (1 Kon. 19)

zondag 8 december

Japke van Malde

Hoop (1 Kon. 17)

zondag 15 december

Henk Schouten

Fanatisme (1 Kon. 18)

zondag 22 december

Rob van Waarde

Rechtvaardigheid (1 Kon. 21)

Kerst

dinsdag 24 december

Jan Delhaas

Kerstmachtviering (21.00 kerk open,
21.30 samenzang, 22.00 aanvang)

woensdag 25 december

Christiane van den Berg

Kerstochtendviering (11.45)

zondag 29 december

Freek Bakker

Cor van Bree

De serie 'Doodgewoon' heeft als aanleiding de al vaak bekroonde bundel kindervoëzie van Bette Westera met illustraties van Sylvia Weve (uitg. Gottmer, 2014). Bette Westera is een bekende schrijfster van kinderboeken terwijl Sylvia Weve een bekende illustrator is. Het thema past bij de maand november die een tijd van bezinning en inkeer is. Iedereen krijgt te maken met de dood, van mensen of dieren die je lief zijn, en uiteindelijk ook je eigen dood. Vandaar dood-gewoon. Het idee is dat de eindigheid bij het leven hoort en dat stilstaan bij de dood uitnodigt tot intens leven.

In de eerste dienst op 10 november was Christa Anbeek onze gastspreker. Op 17 november is Ronald Meester onze voorganger. Magere Hein heeft tot dusver het laatste woord gehad maar sommigen zijn nu zo onder de indruk van

de wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen dat ze de onsterfelijkheid van de mens mogelijk achten. Wat is echter medisch nog verantwoord? En is het psychisch wel verantwoord om de dood almaar uit te stellen?

De serie wordt op 24 november besloten met een muzikale voorstelling door Bette Westera en haar gitarist Diederik van Essel. De voorstelling is voor alle leeftijden; de kinderen (vanaf 4 jaar) blijven dan ook in de kerk. Tijdens de viering is de vraag wat het zou zijn als we niet zouden kunnen sterven. We kijken en luisteren naar de Ballade van de Dood en zingen samen een feestelijke ode aan het leven. Het boek 'Doodgewoon' is na afloop van de viering in de kerk verkrijgbaar.

De advent is een tijd van verwachting; we zien uit naar de geboorte van Jezus in

Bette Westera en Diederik van Essel

wie de Christenen de Messias zien. Dit jaar zijn de diensten gewijd aan de profeet Elia omdat hij een rol speelt in de joodse Messias-verwachting; zo staat er in Maleachi 3: “Voordat de dag van de Heer aanbreekt, die groot is en ontzagwekkend, stuur ik jullie de profeet Elia”. Elia leeft in de tijd van koning Achab en bestrijdt misstanden en afgoderij. Een emotionele man, een man van uitersten, reikend van fanatieke strijdbaarheid tot diepe moedeloosheid. Er staat een viertal verhalen op het programma.

Op 1 december (met Marcel Barnard) gaat de overweging over de diepe moedeloosheid waartoe Elia vervalt wanneer zijn ijveren voor de ene ware God geen succes heeft. Hij vlucht de woestijn in maar God stuurt hem terug om met zijn werk verder te gaan, en dat is een politieke opdracht.

Op 8 december is het tegenovergestelde aan de orde: de hoop. Elia heeft onderdak gevonden bij een arme weduwe; er is hongersnood in het land maar door een wonder is er voor alledrie (de zoon van de weduwe inbegrepen) genoeg te eten. Als de zoon sterft, wordt hij door Elia opgewekt en is er weer toekomst. Op 15 december komt een minder aangename kant van Elia te voorschijn: bij het bekende Godsoordeel op de berg

Karmel worden de Baälpriesters genadeloos afgeslacht. Wat moeten we met dit fanatisme? Is het soms nodig met het oog op de toekomst?

Op de laatste zondag van de Elia-serie is het thema rechtvaardigheid, aan de hand van het verhaal over de wijngaard van Naboth. Op een gemene manier weet koning Achab, op instigatie van zijn vrouw Izebel (die steeds de slechte rol speelt), zich deze wijngaard toe te eigenen. Moeten ook heden ten dage de kleine belangen niet vaak voor de grote wijken met alle gevolgen van dien voor de minder machtige mensen?

Na de beide traditionele kerstdiensten (let op de tijdstippen van de kerstavond-dienst) volgt op de laatste zondag van het jaar (29 december) een dienst met Freek Bakker als gastvoorganger. Freek Bakker, die al eerder bij ons is geweest, is predikant geweest en heeft zich in zijn onderzoek (Utrecht) bezig gehouden met religiewetenschap en de inter-religieuze dialoog.

Marcel Barnard

Freek Bakker

Koffie met compassie

1 Een kwartiertje eerder aanwezig zijn en een kwartiertje weg na Brood en Wijn. Ik doe onzichtbaar mijn vrijwilligerswerk, als één van de Koffiezetters in deze kerk.

2 De WGD zet de kopjes klaar en daarvoor ben ik hen heel dankbaar. Lekker koffie, u weet hoe die smaakt. Ik voel me trots, want ik heb hem gemaakt!

3 Ook in thee zetten ben ik een echte expert: ik let goed op, dat de thee niet te donker werd. En voor de kids limonade in een glas, Dat vinden ze 't lekkerste dat er was.

4 “De limonade is te zoet. Er moet meer water bij!” Dát was wat een ongeruste moeder tegen mij zei. “En ook de koffie is niet okay... En wáár is het zakje in de thee?”

5 Ook hier weer, u raadt het natuurlijk al: de b́este Koffiezetters staan aan wal! Van harte welkom bij onze Koffieploeg. Zet u dan zelf de koffie, waar u om vroeg?

6 Af en toe een compliment is fijne feedback, waar ik heel blij van word. Of vindt u dat gek?

Monique van der Gaag

Nel de Vries

Belevenissen van een taalcoach

interview: Rob van den Boom

Het Ekklesia Taalprogramma kent verschillende werkvormen. Een daarvan is de 'conversatiegroep', een wekelijkse sessie van twee uur waar 6 tot 8 statushouders het Nederlands samen oefenen, begeleid door twee taalcoaches. Nel de Vries is zo'n taalcoach. Dit interview gaat over haar ervaringen. Ik sprak met haar tijdens een lunch bij Brownies & downies, een nieuw restaurant aan de Aalmarkt in Leiden, waar gewerkt wordt met mensen met een verstandelijke beperking.

• Vertel eerst iets over je achtergrond.....

Ik kom uit Limburg, maar heb lang in Leiden en Leiderdorp gewoond, en woon nu in Voorhout. Diverse opleidingen heb ik gedaan waaronder pedagogiek. Ik heb ook een lesbevoegdheid gehaald. Lang heb ik in het management van de thuiszorg gezeten, in Noordwijkerhout, Katwijk, Leiden en Den Haag. Daar heb ik veel ervaring opgedaan met groepswork en personeelswork, ervaringen die mij in het Taalprogramma goed van pas komen. Op een gegeven moment ging de huishoudelijke ondersteuning van TSN thuiszorg failliet en stond ik met 63 jaar zomaar op straat. Het UWV kon voor mij niks meer doen. Juist op dat moment, najaar 2016, hoorde ik in de Hooglandse viering dat het Taalprogramma coaches zocht. Sindsdien ben ik daar aan de slag. Drie jaar alweer!

• Wat sprak je aan om dit werk, taallessen geven aan vluchtelingen, te gaan doen?

Ik had eigenlijk al een tijd met de situatie van vluchtelingen in mijn hoofd gezeten, dus ik vond het geweldig om concreet te kunnen helpen met zoiets belangrijks als het leren van de Nederlandse taal. Het is ontzettend zinnig werk om te doen. Het is heel fijn dat de Ekklesia zo mensen kan helpen die tussen wal en schip dreigen te vallen.

• Waarom is dit belangrijk voor je?

Dit non-formele taalonderwijs ligt mij goed, het is mooi werk. Ik leer zelf ook best veel, over de landen en culturen waar deze mensen vandaan komen. Je beseft bovendien heel sterk hoe goed wij het hier in Nederland hebben. Je moet er niet aan denken dat het jou zou overkomen, je huis en haard moeten verlaten en moeten 'integreren' in een volstrekt

vreemd land met een jou vreemde taal. Ik heb nog steeds contact met enkele oud-studenten van het Taalprogramma. Gelukkig gaat het goed met hen.

• Hoe gaat zo'n coaching sessie precies in zijn werk?

We hebben een groep van 5-6 personen, de helft vrouwen en de helft mannen, 3 Eritreeërs, 1 dame uit Guinee en 2 Syriërs. De deelnemers zitten in de beginfase van het leerproces, dus ergens tussen A0-A1 niveau. Best wel een laag niveau, dus je moet je verwachtingen niet te hoog stellen. Met de lesmethode 'Spreektaal' van Het Begint met Taal (een landelijke koepelorganisatie) werken we gestructureerd aan het Nederlands. Elke les is er een ander thema. Hoe ver je kunt komen hangt natuurlijk erg van de groep af. Zij moeten zoveel mogelijk zelf praten. We moeten veel herhalen. Onze studenten helpen elkaar tijdens de les, bijvoorbeeld door een uitleg in hun eigen taal te verduidelijken. Ze gebruiken trouwens ook vaak Google Translate op hun telefoon. Vanochtend hebben we veel uitleg gegeven over een 'betalingsmachtiging', bijvoorbeeld om je huur via de bank te betalen.

• Wat vind je de leukste kanten?

Het contact met deze statushouders is erg leuk. Deze groep komt met plezier naar RAP100, er wordt veel gelachen dus er is een leuke en ontspannen sfeer. Daarnaast wordt er serieus gewerkt. Er is zeker voortgang, maar vanwege het lage niveau gaat dat wel langzaam. Je moet je verwachtingen niet te hoog stellen.

• Wat vind je minder leuke kanten?

In het tweede jaar deed ik een groep op woensdagmiddag. Dat was best moeilijk want om een of andere reden was de opkomst slecht. Mensen hadden allerlei re-

denen om niet naar de taalles te komen: ziekte, prioriteiten elders, heel persoonlijke omstandigheden, etc. Ik kom helemaal uit Voorhout op de fiets (niet-elektrisch!) dus dan kan dat teleurstellend zijn. Gelukkig heb ik dit jaar die situatie niet meer meegemaakt.

• **Hoe makkelijk/lastig is het om samen met een andere coach les te geven?**

Je moet natuurlijk eerst wat wennen aan elkaar, de samenwerking samen opbouwen, dat kost even tijd. Geleidelijk aan ontdek je ieders kwaliteiten en ga je elkaar aanvullen. We zijn allebei steeds keurig op tijd. Vóór het begin van de les zet de een koffie en thee klaar, de ander doet wat kopieerwerk. Tijdens de les wisselen we elkaar af. Vóór de pauze doen we een thema van de methode 'Spreektaal', na de pauze behandelen we een bepaalde opdracht.

• **Wat zijn sterke kanten die je nodig hebt om dit werk te kunnen doen?**

Ik denk dat het belangrijkste is dat je met een groep kunt werken. Hen stimuleren om zelf te praten. Het is belangrijk helder te vertellen wat er gaat gebeuren in de les. Je moet hen steeds bij de les houden, ook wel een beetje discipline bijbrengen. Je moet wel iedere cursist serieus nemen, zoals hij/zij is. We trekken overigens wel grenzen. We besteden bijvoorbeeld géén tijd aan het helpen invullen van formulieren. Die hulp wordt door vrijwilligers van Vluchtelingenwerk gegeven, of door een Taalmaatje.

• **Ben je naast coach óók nog taalmaatje?**

Ik ben wel taalmaatje van een Mexicaans meisje, maar dat is via een programma van de Rotary Sassenheim. Ik ben ook coördinator bij de 'Voorlees Express' via de bibliotheek in de Bollestreek. Dat is een erg leuk programma om kinderen met taalachterstand te helpen. Vrijwilligers lezen daarbij thuis bij vluchtelingen aan de kinderen voor.

• **Zijn er verbeteringen in de aanpak van het Taalprogramma mogelijk?**

Ik ben best tevreden over hoe de dingen allemaal georganiseerd zijn, de lesmethode, het beschikbare materiaal, de trainingen en interviews die gedaan worden voor de vrijwilligers. De uitwisseling met andere coaches is erg nuttig. Heel fijn dat Filiz als algemeen coördinator zoveel ondersteuning kan bieden. In het begin moet je wel wat dingen uitzoeken, maar dat lijkt me onvermijdelijk.

• **Heb je nog tips voor mensen die overwegen dit werk te gaan doen?**

Gewoon doen, het is erg leuk en dankbaar werk. Je kunt veel voor deze mensen betekenen. Ook het één-op-één begeleiden van een statushouder als taalmaatje is erg nuttig werk. Beheersing van het Nederlands is cruciaal om je staande te kunnen houden in onze samenleving.

• **Hoe zie je de toekomst van het Taalprogramma?**

Je ziet nu hoe onzeker de situatie is, met alle turbulente ontwikkelingen in Syrië en Turkije. We weten niet wat er gebeurt met de stroom van vluchtelingen. Ik denk dat dit soort non-formeel onderwijs nog wel een tijdje nodig zal zijn. Maar misschien moeten we onze steun verschuiven naar bijvoorbeeld hulp bij het vinden van werk, want opleiding en werk zijn natuurlijk, zodra het Nederlands een beetje onder de knie is, heel erg belangrijk.

Aanmelden als taalcoach kan bij:
taalgroep@ekklestaleiden.nl

Nascholingsverplichting Christiane van den Berg

Opleiding tot supervisor

Als predikante heb ik een nascholingsverplichting. Het bestuur van de Ekklesia maakt het mogelijk dat ik aan deze verplichting kan voldoen. In dat kader heb ik er voor gekozen om niet elk jaar wat kleinere cursussen te volgen maar om de nascholingsuren met name te gebruiken om één jaar lang een intensieve opleiding te kunnen doen.

In het lopende studiejaar volg ik de *opleiding supervisie* bij de Hogeschool Inholland. Door mij te bekwamen in het begeleiden van professionals, hoop ik op den duur mijn ervaring als predikante en mijn opgebouwde expertise (in het kader van mijn proefschrift over seksuele grensoverschrijding in pastorale relaties), bij elkaar te kunnen brengen.

In het komende jaar werk ik daarom geen 25,2 uur, maar 20 uur per week voor de Ekklesia. Hierbij zijn pastoraat en vieringen mijn kerntaken en blijf ik ook betrokken bij kinderen en jongeren. Verder vertrouw ik op de zo vaak gebleken kracht en zelfstandigheid van mensen en groepen. En ja, een jaar is ook snel voorbij... Ik heb veel zin in het werk in de Ekklesia en in mijn opleiding.

Christiane van den Berg

PS:

Maandag (inclusief maandagavond) is mijn opleidingsdag.

Bestuursprogramma 2019-2021

Deze nota was als bijlage toegevoegd aan de agenda

van de algemene ledenvergadering van de Vereniging LSE op 12 november.

1. Inleiding

De afgelopen twee jaar kende de Ekklesia een intensief gesprek over haar toekomst. Denk bijvoorbeeld aan de enquête in 2017, de discussies op het Jaarfeest 2018, het onderzoek door Franck Ploum en het Breed Beraad. Dat gesprek werd ook gestimuleerd door het plan om de Lutherse Kerk te verwerven, een voornemen dat op een laat moment niet is doorgegaan. Al die discussies en onderzoeken hebben een rijk palet aan inzichten, ideeën en suggesties gegeven. Het bestuur heeft in zijn jaarlijkse retraite (juni 2019) daar uitvoerig over gesproken, conclusies getrokken en een werkljstje opgesteld.

2. Uitgangspunten/context

a. Het bestuur hecht aan de bestaande kernwaarden van de Ekklesia: **inspiratie en verdieping, verbinding en gemeenschap, betrokkenheid**. Zij onderstrepen het belang van onze geloofstaal, onze openheid naar de samenleving toe, inclusiviteit en de noodzaak om te zien naar elkaar.

b. Binnen het transformatieproces van de Ekklesia blijkt de eigen traditie of 'cultuur' ('geloofstaal') een belangrijk thema. Zo zijn veel mensen gehecht aan de poëtische taal van Oosterhuis. Toch is er ook een groep die hoopt op af en toe andere liederen, een andere taal. Het bestuur wil vasthouden aan de traditie van de Ekklesia, het goede behouden maar daarnaast óók ruimte creëren voor vernieuwende initiatieven.

c. Vernieuwing zal om die reden een rustige tempo kennen, stap voor stap en bovenal steeds in overleg en in samenwerking met de betrokken geledingen plaatsvinden.

d. De vernieuwingsagenda is feitelijk al gaande. Het afgelopen jaar zijn al diverse vernieuwende activiteiten gestart: de dialoog met de studentenpastores, het oprichten van de Bezoekerspool voor participanten, de naamswijziging, experimenten bij vieringen etc.

e. Verdere ontwikkeling van de Ekklesia behoeft voldoende randvoorwaarden: menskracht, financiën, netwerken en meer samenwerking met andere organisaties.

3. Diversiteit en vernieuwing spiritualiteit

a. Het bestuur streeft naar continuïteit én vernieuwing bij de Hooglandse Vieringen. De opzet van onze vieringen blijft zoals die is. Niettemin zoekt het bestuur in samenwerking met het Team Vieringen ruimte voor bijvoorbeeld andere vormen bij de overweging (zoals dialoog of biblioloog). Daarnaast streven we naar minimaal vier maal per jaar een echt ander type viering (bv. Thomasviering, Stilteviering).

b. Er is reden om een onderzoek te starten naar mogelijke alternatieve vieringen, bijvoorbeeld mogelijkheden voor een doordeweekse viering rond 'Overdenking, Ontmoeting en Spiritualiteit'. Denk aan de Bethelkapelviering, Taizéviering, Iona-viering, Stilteviering, Politiek Avondgebed, een viering in de Franciscaner traditie of een gezamenlijke maaltijd. Het bestuur hoopt dat de leden die destijds actief waren in de Bethelkapel daarnaar onderzoek willen doen. Doel is een verbreding, een diversificatie van het vieren. Dat kan resulteren in een andere manier van gemeenschap zijn, een kweekvijver zijn voor nieuwe werkvormen.

4. Muzikale vernieuwing

a. Continuïteit betekent vasthouden aan het rijke en prachtige repertoire van Oosterhuis liederen.

b. Vernieuwing kan hier vorm krijgen door - gekoppeld aan de thema's van de vieringen- ook ruimte te geven voor minimaal één niet-Oosterhuislied.

c. Daarnaast zoeken we, in goed overleg met Wim de Ru, naar mogelijkheden om met enige regelmaat een gast- of tweede dirigent te vragen om een dienst te begeleiden, waarin we zoeken naar andere kerkmuziek.

Inspiratie

Binnen de christelijke traditie kenmerkt de Ekklesia zich als buitengewoon vrijzinnig. Zij vindt de vragen over geloof en leven belangrijker dan de antwoorden. De officiële leer van de kerken vindt zij ondergeschikt aan de vraag hoe we de wereld tot een betere plek kunnen maken. De Ekklesia zoekt daarbij naar het nieuwe en vernieuwende. Zij laat zich daarbij nadrukkelijk inspireren door het christendom, maar ook door andere religies waarmee zij expliciet de dialoog zoekt, zonder haar eigenheid op te geven.

[Lees meer](#)

Verbinden

De Ekklesia streeft ernaar de verbinding tussen jongeren en ouderen, studerende en niet-studerende binnen de gemeenschap te versterken. De Ekklesia is maatschappelijk geëngageerd. Velen zetten zich in voor elkaar en voor anderen, vanuit de hoop op een betere wereld van vrede en gerechtigheid. De Ekklesia ondersteunt maatschappelijke projecten en zet daarvoor geld en mensen in.

[Lees meer](#)

Ontmoeten

In de Hooglandse vieringen ontmoeten wij elkaar iedere zondag. Daarnaast heeft de Ekklesia een scala van werk- en gespreksgroepen, en organiseert meditaties, leerhuizen en lezingen. Zij is een Vereniging waarin de leden het beleid bepalen. Als Vereniging kon zij zo een eigen pastor aanstellen voor de pastorale zorg. Overigens drijft de Vereniging volledig op vrijwilligers.

[Lees meer](#)

- deel van de nieuwe website ekklesialeden.nl -

5. Vernieuwing in de diaconie

- a. Mensen, vooral jongeren, willen vooral dingen dóen: echt werken aan het ‘koninkrijk van God’. Continuïteit betekent hier de voortzetting van het Taalprogramma, de samenwerking met Amnesty International en het programma van de Stuurgroep Diaconie.
- b. Het bestuur heeft veel waardering voor het werk van de Stuurgroep Diaconie. Zij heeft een mooi boekje uitgebracht dat inzicht geeft in alle twintig ondersteunde projecten. Men zoekt meer focus en meer impact. Het bestuur ondersteunt het streven om niet alleen met collectes te steunen, maar ook projecten te zoeken die een andersoortige inzet vragen van (Ekklesia-)vrijwilligers.

6. Jeugd- en jongerenwerk

- a. In de Ekklesia ontmoeten ouders elkaar en onderzoeken hoe zij in deze tijd en in hun levensfase vorm kunnen geven aan hun leven en aan hun gezin. De Ekklesia gaat door met het doopritueel en kinderzegen, met terugkomavonden voor doopouders, en met een ‘Kind en geloof’-groep, met de Kindernevendienst en het programma voor de groep jongeren van 12 -18 jaar.
- b. Vernieuwing is er sinds dit voorjaar bij de crèche, waar Clémentine en Lieke vertrouwde gezichten geworden zijn.
- c. Daarnaast komt er voor ouders en jonge kinderen binnenkort op de tweede zondag van de maand een ‘Kerk op schoot’-viering. Aan het begin van deze viering is er gewoon crèche en zijn de ouders in de kerk. Na de overweging en de daaropvolgende muziek verlaten de ouders de kerk en gaan naar de crèche-ruimte. Daar vieren zij samen met hun kinde-

ren een korte en eenvoudige ‘Kerk op schoot’-dienst.

7. PR-vernieuwing

- a. We gaan natuurlijk door met onze digitale Nieuwsbrief, de Hooglandse Nieuwe, publicaties en persberichten.
- b. De opmaak van de liturgie is begin dit jaar gemoderniseerd.
- c. Momenteel wordt de website helemaal vernieuwd. Maar we hebben óók acties nodig gericht op uitbreiding van het ledental. Het bestuur wil onderzoeken hoe we door middel van een PR-offensief de Ekklesia beter op de Leidse kaart te zetten.

8. Jaarthema 2020

- a. Het idee van de Werkgroep Lezingen om elk jaar een jaarthema te kiezen wordt door het bestuur omarmd. In 2018 en 2019 waren er goede ervaringen met respectievelijk de thema’s ‘Apocalyps’ en ‘Compassie’.
- b. Voor 2020 kiest het Bestuur als jaarthema ‘Duurzaamheid’ (zie de aparte nota), een thema waarvan het bestuur hoopt dat het ons in beweging kan zetten, dat het verbindend kan werken. We willen alle groepen/geledingen vragen daaraan een eigen vorm/invulling te geven. Het thema kan tevens het begin vormen van een nieuw maatschappelijk project én een dimensie zijn binnen het Jubileumprogramma.

SAMEN WERKEN AAN DUURZAAMHEID

Deze nota was als bijlage toegevoegd aan de agenda van de algemene ledenvergadering van 12 november.

Als bestuur van de Ekklesia Leiden hebben wij tijdens een bestuursweekend in juni 2019 nagedacht over de huidige gang van zaken, ontwikkelingen die gaande zijn en bestuurlijke aandachtspunten voor de komende tijd. Dit heeft geleid tot een bestuurlijk actieprogramma dat we in de ALV in november graag toelichten.

De Ekklesia is een levendige gemeenschap met een diversiteit aan mensen en initiatieven, waar zingevingsvragen op veel manieren aan de orde komen en waar vanuit een grote maatschappelijke betrokkenheid activiteiten plaatsvinden. In het licht van ons 50-jarig jubileum en de toekomst van onze Ekklesia willen we in het jaar 2020 graag een thema kiezen dat ons gezamenlijk in beweging kan zetten en dat als maatschappelijk project alle groepen en geledingen binnen de Ekklesia kan verbinden.

Met de keuze voor “samen werken aan duurzaamheid” kunnen we als Ekklesia-gemeenschap aansluiten bij de huidige maatschappelijke trend, waarbij duurzame ontwikkeling een steeds prominenter en belangrijker overkoepelend thema is.

Duurzaamheid laat zich echter niet vangen in een enkele uitleg. Het gaat over onze eigen behoeftes zonder die van de toekomstige generaties iets te kort te doen of in gevaar te brengen met betrekking tot sociale, economische en leefomgevingsperspectieven (CBS).

Deze duurzaamheid kun je op verschillende niveaus benaderen: het persoonlijke, de sociale omgeving, de stad en het land waarin men leeft, Europa en relatie met de rest van de wereld waar men deel van uitmaakt. Er is dan ook niet één antwoord op welke manier we het beste invulling kunnen geven aan deze duurzaamheid. Belangrijker dan de definitie is de constatering dat iedereen kan bijdragen aan een duurzamer leven. (Rapport *Our common Future*, Verenigde Naties).

Duurzaamheid gaat over mensen, zij zijn het die aan duurzaamheid kunnen werken en zij zijn het, die daar ook van kunnen genieten in samenhang met de flora en fauna om hen heen (P. de Blot, Nyenrode Business University).

De projectgroep Theologie, Kerk en Duurzaamheid van de Raad van Kerken constateert in de onlangs verschenen

brochure ‘*Van God is de aarde en al wat daar leeft*’ dat duurzaamheid tot het hart van kerk en geloof behoort.

Niet alleen omdat problemen rond milieu en klimaat zich in de loop van de tijd hebben verscherpt, maar omdat ze zich verbinden met armoede, ongelijkheid, migratie en de grote en levensbedreigende crisis rond de biodiversiteit. Daarmee worden, zoals zij beschrijven, geloof, theologie en spiritualiteit ongekend uitgedaagd. Deze onderwerpen gaan immers over vragen die het menselijk leven doortrekken en daarop hopelijk ook antwoorden bieden (Raad van Kerken 2019).

Er zijn inmiddels ook al lokale initiatieven waarbij het grote thema duurzaamheid is omgezet naar praktische mogelijkheden voor de dagelijkse praktijk. Zie bijvoorbeeld in Ede: <http://duurzaamheidhervormdede.jimdo.com>

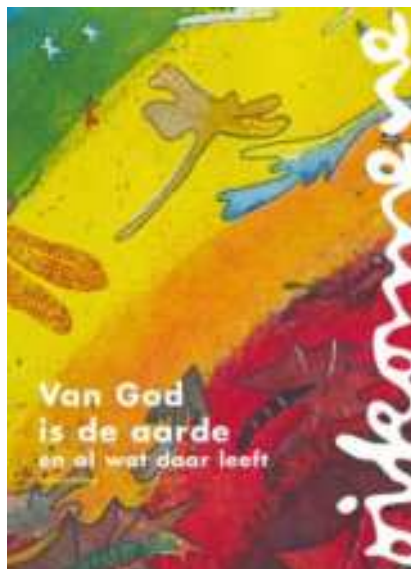
Als bestuur van de Ekklesia Leiden denken wij dat het vormgeven van het thema ‘Samen werken aan duurzaamheid’ goed aansluit bij het karakter van onze gemeenschap. De positieve ervaringen met het taalprogramma als maatschappelijke project, de steun aan de Bethelkapel, de jongeren die al zijn gestart met het thema duurzaamheid illustreren dat.

Ook in het licht van het 50-jarige bestaan van de Ekklesia is het van belang om na te denken over de volgende vijftig jaar, goed rentmeesterschap, ontwikkeling en de duurzaamheid van de Ekklesia als gemeenschap.

Als gemeenschap kunnen we duurzaamheid uitdragen omdat het werken daaraan tot de kern van onze spirituele en maatschappelijke opdracht behoort. We hebben er de mensen, de middelen, de veerkracht en de inspiratie voor!

Om het thema duurzaamheid verder vorm te geven doen wij hierbij het volgende voorstel:

1. Duurzaamheid wordt het jaarthema voor 2020 en het thema voor een nieuw maatschappelijk project 2020-2021;
2. Er wordt een projectgroep samengesteld uit leden van de Ekklesia Leiden. Hierbij wordt er bij voorkeur rekening gehouden met de verschillende leeftijdscategorieën (tot 18, 18-25, 25-55, 55-70, >70) en man/vrouw verhouding met een maximaal aantal leden van 7);

3. De projectgroep heeft als opdracht een inventarisatie te doen van mogelijke activiteiten en projecten en op basis daarvan een aantal doelen te formuleren om duurzaamheid te bevorderen, op micro (persoonlijk), meso (gemeenschap/stad) en macro (land/wereld) niveau;
4. De leden kunnen activiteiten of projecten voorstellen;
5. Daarnaast worden bestaande groepen/kringen uitgenodigd om voorstellen te doen;
6. De doelen zijn concreet en worden steeds binnen een bepaalde tijd behaald;
7. De projectgroep inventariseert of er specifieke expertise is binnen de gemeenschap om de doelen te verwezenlijken;
8. De projectgroep overlegt met het bestuur van de Ekklesia welke projecten worden opgestart;
9. Gekoppeld aan de gekozen doelen worden er specifieke taakgroepen geformeerd. Ook kan aan bestaande groepen worden gevraagd om doelen uit te werken en in of met de gemeenschap te implementeren.

Tijdsplanning voor opstarten

1. Presenteren Duurzaamheid thema op de ALV van 12 november;
2. Aanmeldingsperiode voor projectgroep Duurzaamheid: 12 november - 9 december;
3. Promotie Duurzaamheidsproject via Website-Nieuwsbrief-Hooglandse Nieuwe?
4. Het bestuur van de Ekklesia stelt projectgroep vast: 10 december 2019;
5. Bijeenkomst projectgroep: januari 2020.

Wil je op de een of andere manier betrokken worden bij dit project, meld je dan bij:

Erik van Muilekom
muilekom@nki.nl

2020: Vijftig jaar Leidse Studenten Ekklesia

Volgend jaar is het zover, dan bestaat de LSE vijftig jaar. Het bestuur streeft naar een feestelijk jaar met diverse evenementen om dat heuglijke feit te vieren. Daarom willen we graag op korte termijn een 'Jubileumcommissie' starten.

Hebt u interesse? Of hebt u ideeën of suggesties?

Mail dan aan:
secretaris@ekkesialeiden.nl

EKKLESIA JUBILEUM 2020 *Vertelfestival voor kinderen!*

De Ekklesia wil haar 50-jarig bestaan ook met kinderen vieren! Het plan is in de tweede helft van juni 2020 op een zondagmiddag een *Vertelfestival* te houden voor plm. 40-50 kinderen van binnen en buiten de Ekklesia.

Twee van de beste vertellers van Nederland en Vlaanderen, een uitstekend duo, zijn daar al voor gepolst. Het idee is dat er én door hen zelf verteld wordt én dat zij de kinderen laten vertellen...

Om dit festival mogelijk te maken, zoeken we mensen die willen helpen met de PR

(meedenken en uitvoeren) en die de boel helpen in banen te leiden op de middag zelf. Zonder support van (groot)ouders of andere enthousiaste (bijna volwassen) vrijwilligers, geen vertelfestival...

Wie mee wil helpen kan contact op nemen met:
 Desirée van Keulen
 071-5720271/ 06-50554939
hetverhalenrijk@gmail.com

‘Een heilzame blik’

Studentenpastoraat als laboratorium voor de toekomst

Rob van Waarde

Mensen die een ander leven leiden, hebben een andere blik op het leven.

Veel initiatieven leggen vanuit kerken verbinding met de samenleving. In de PKN is missionair pionieren ‘hot’, de remonstranten hebben vergelijkbare projecten. Vaak is de onderliggende vraag de continuïteit van de kerk: hoe ziet een vitale geloofstraditie voor de toekomst eruit? Vitaal wil zeggen: bron van leven en levendigheid, inspirerend en vernieuwend. Wat vitaal is trekt vanzelf mensen aan, is de gedachte. Maar wat maakt een verbinding met anderen in de samenleving nu heilzaam? Wanneer ontstaat inspiratie waardoor mensen merken: hier gebeurt iets anders, iets wat mij goed doet?

In studentenpastoraat gaat het om die vraag. Net als in diaconaat, in bijvoorbeeld krijgsmachtpastoraat of in missionair pionieren. Studentenpastoraat is een laboratorium om te experimenteren met nieuwe vitale werkvormen die aansluiten bij een jongere generatie. Specifieker: er ontstaan nieuwe manieren van kijken. Hoe kijken we naar veranderingen in onze samenleving, en naar anderen en onszelf? Een oefening om met andere ogen te leren zien.

Wat is er voor jou voor nodig om anders te leren zien?

Verbinding vraagt om openstaan. Wie verbinding met een ander zoekt, moet eerst afwachten of hij ontvangen wordt. Een veel gemaakte vergissing is om er een verborgen agenda op na te houden. Of de ander te zien vanuit de eigen normen en waarden, of eigen studententijd vroeger.

Studeren nu is anders dan tien jaar terug. Het optimisme tijdens de groei van de jaren 1990 en 2000 is omgeslagen in

zorgen over klimaat, onzeker en flexibel werk, een studieschuld en de eigen verwachtingen van studenten en universiteit: je moet ‘excelleren’. Niettemin zijn studenten daarnaast natuurlijk ook bevoorrecht om de kansen die ze krijgen om zich te ontwikkelen. Om verbinding met hen te leggen helpt het niet om je eigen mening over studeren op te leggen. Welke vragen gaan er in hen om?

Lukt het om te zien met andermans ogen? Veel verhalen in de geloofstraditie gaan over verandering van blik. Het verhaal over de mannen die Jezus een oordeel willen ontlokken over het overspel van een vrouw (Johannes 8) laat zien hoeveel tijd het kost voor het gezichtspunt van de ander doordringt. Twee keer valt er een lange stilte. Eerst zoekt Jezus naar een reactie die zowel de vrouw als de mannen recht doet. En na zijn antwoord is het opnieuw stil, maar nu zijn het de mannen die zoeken naar een reactie.

Wat gebeurt er in zulke stiltes? Gaat er wrok in mensen om? Of dringt het gezichtspunt van de ander inderdaad door? Wanneer staan we open voor iemand in een andere situatie? Helpen levenservaring en geduld om je in te leven? En wanneer zitten eigen overtuigingen dwars, of simpelweg de angst voor onzekerheid?

Wat leer je via de ogen van de ander over wat goed leven is?

Mensen die een ander leven leiden, hebben een andere blik op het leven. Studenten zijn nog niet gebonden aan een huis of baan, en daarom vrij om kritisch te staan tegenover hoe we in de samenleving met elkaar omgaan. Een heel een

Op de informatiemarkt van El Cid

ander voorbeeld: ex-gevangenen hebben een grens overtreden en dat wordt hen hun leven lang aangerekend.

Zien vanuit de ogen van de ander is niet eenvoudig. Want vanuit de ogen van de ander, zie je ook de samenleving en je ziet jezelf. Je ziet wat je soms helemaal niet wilt zien: namelijk hoe we als ‘samenleving’ tegen deze mensen aankijken en hoe we met hen omgaan. In studentenpastoraat, maar ook in kerk- en buurtwerk of gevangenispastoraat gebeurt dit voortdurend.

Veel te vaak zien we die werkvormen slechts als ondersteuning aan anderen. Mensen die werkloos worden ervaren vaak: ik tel niet helemaal mee. Ik ben niet succesvol. Mensen in arme wijken worden vaak gezien als hulpbehoevend. Met die ogen kijken we nu eenmaal in de samenleving naar deze groepen. Zo spreken we erover in de media. Daardoor is het begrijpelijk dat we onze verbinding met mensen in de maatschappij zien als ondersteuning. En toch...

In Rotterdam-Zuid leerde ik Albert kennen: een man met lichamelijke pijn, die bovendien door stedelijke herstructurering uit zijn flat moest verhuizen. Terwijl de woningen op de begane grond al werden dichtgemetseld, verzorgde hij voor zijn flat allerlei kleurige planten. Als je met de ogen van Albert kijkt, dan zie je hoe je ondanks alles toch hoopvol kunt leven, hoe je liefdevol kunt zijn, betrokken bij mensen die weinig hebben of alleen zijn.

In het studentenpastoraat is dat net zo. Sommige jongeren laten met hun idealen en verlangens zien wat wij – ik reken mezelf maar tot een oudere generatie – soms niet meer durven ho-

pen. Een groep studenten start een maatjesproject voor asielzoekers. Jongeren zetten zich in voor daadkrachtige klimaatmaatregelen terwijl veel anderen gelaten zijn geworden. Wat zie je als je vanuit de ogen van hen leert kijken? Hun vertrouwen dat de wereld anders kan?

In studentenpastoraat, missionair pionieren of diaconie gaat het erom je te verbinden. Niet in eerste instantie als morele plicht – ja natuurlijk moeten we zorgen voor elkaar – maar om te leren van anderen. Mensen die met een burn-out afhaken, of juist degenen die een eerlijke samenleving willen, hebben iets geleerd over hoe te leven zoals dat bedoeld is. Of het nu lukt om dat leven te leiden of niet.

In welke mensen komt voor jou een beeld van het goede, van God naar voren?

Mensen zijn getekend door verdriet, egoïsme of onrecht. We raken vervormd door bitterheid en zorgen. Sommigen doen regelrecht kwaad. Laten we niet naïef zijn. Mensen slijten aan elkaar. We zien het om ons heen.

Provocerend genoeg zet het boek Genesis ermee in om de wereld goed te noemen. De wereld, de mensen, de dieren: zeer goed. Ik lees het als provocatie, bedoeld om te prikkelen: wat valt er te zien vanuit de blik van die God van Genesis? Wat zou er gebeuren als we zo zouden kijken?

Wat goed is, wordt niet altijd zichtbaar, maar het kan wel aan het licht komen. Door schade en schande, én door hartstocht en passie kunnen mensen ondervinden wat goed leven samen kan

zijn. Wie breuken hebben meegemaakt, kunnen juist ook intens verlangen naar liefde en intens leven. In verbinding met hen leer je daarvan iets zien. Een besef van wat het leven is, dat anders is dan het mijne, kan mij verrijken. Via de ander kan zichtbaar worden wat goed leven is.

Wat is nu de veranderende kracht bij zo’n inlevende manier van kijken? Volgens Johannes kijkt Jezus anders naar de vrouw dan de mannen. Vanuit haar ogen begrijpt hij haar schaamte, verlangen en onvermogen. Kijkend met de provocerende blik van Genesis, durft hij haar te zien als een mens die verlangt te leven, als beeld van God. Dat schenkt haar vertrouwen en verandert de mannen.

Verschil maken in de verbinding met mensen in onze omgeving begint met de blik waarmee je leert zien. En pas in tweede instantie kun je concrete initiatieven ontwikkelen. Zolang we kijken zoals mensen gewoonlijk door de samenleving worden bekeken, zien we niet iets anders; dan sluip moralisme binnen. Om een bijdrage te leveren in de stad, moeten we anders, heilzaam leren zien. Dan worden gezamenlijke initiatieven vitaal en geloofwaardig. Zo ontstaat een laboratorium om met samenwerkingspartners nieuwe werkvormen voor ontmoeting, bezinning en verandering te ontwikkelen.

Aandacht voor elkaar: daar wil de **BEZOEKERSGROEP** aan bijdragen!

Als Ekklesia vormen we een gemeenschap; we ontmoeten elkaar in de Hooglandse vieringen, we kennen elkaar van gezicht en dat voelt vertrouwd. Maar niet altijd hebben we weet van wat anderen meemaken. Zeker niet wanneer iemand, om welke reden ook, niet meer in staat is om de diensten te bezoeken.

Er zijn gelukkig genoeg voorbeelden van omzien naar elkaar: in het vervoer van en naar de kerk, in het meeleven bij lief en leed, in de praktische ondersteuning bij ziekte of andere omstandigheden waarin dat nodig is. Zeker ook in de soms al lang bestaande participanten- en andere groepen is er een grote onderlinge betrokkenheid op elkaar, onderlinge aandacht en ondersteuning. Deze onderlinge zorg voor elkaar draagt onze gemeenschap voor een heel belangrijk deel. Wij zijn door de jaren heen met elkaar verbonden geraakt. Soms met stevige en sterke banden, soms met dunne lijntjes, zoals gewoon

een groet in de kerk tijdens de dienst.

De lijntjes die ons met elkaar verbinden zijn echter niet altijd vanzelfsprekend; er zijn mensen die niet (meer) op een manier verbonden zijn die zij zouden wensen. Hoe weer in contact te komen? Hoe kunnen we onze onderlinge verbondenheid verstevigen en vasthouden? Daarom hebben wij in de Ekklesia sinds vorig jaar zomer een **bezoekersgroep** gevormd, een groep die bestaat uit circa tien mensen die de onderlinge banden in onze gemeenschap versterken door bij mensen op bezoek te gaan, af en toe te bellen of hen elders te ontmoeten. Het kan dan gaan om mensen die graag eens iemand (anders) binnen de Ekklesia willen ontmoeten, of om mensen die (tijdelijk) minder goed in staat zijn om deel te nemen aan de zondagse vieringen of andere activiteiten. We leggen eerst telefonisch contact en vragen dan of iemand een afspraak op prijs stelt. Ieders persoonlijke wens wordt daarin vanzelfsprekend gerespecteerd. Sommi-

gen stellen telefonisch contact op prijs, anderen vinden het prettig (regelmatig) bezoek te ontvangen, soms spreken we met iemand elders af. We merken na ruim een jaar ervaring met deze aanpak, waarin we ruim dertig Ekklesianen regelmatig spreken, dat dit onderlinge contact erg op prijs wordt gesteld. Als u zelf de lijntjes die u met onze gemeenschap verbinden wilt verstevigen, als u een bezoek of een telefonisch contact op prijs stelt, of als u dat van een ander heb gehoord, laat ons dat weten! U kunt Christiane van den Berg aanspreken na de dienst of het melden bij de informatietafel. En natuurlijk kunt u ons ook bellen of mailen:

Christiane van den Berg
christiane.vandenbergh@ekklesialeden.nl
06-21515589, of:
Marijke Nuiver (bestuurslid Ekklesia Leiden), marijkenuiver@gmail.com
06-11211214

Meer dan 1200 jonge Palestijnen en Israëli's op het Malieveld.... Compassie als werkwoord.

Dat is het aantal jonge Palestijnen en Israëli's dat in de afgelopen veertig jaar een dialoogseminar van Stichting Communication Middle East (COME) bijgewoond heeft. Evenzovele verhalen van een verstikkend politiek klimaat en strijd over grond, onteigend, verwoeste olijfgaarden. Strijd over vergiftigd land. Stel je voor dat zij allemaal verzameld zijn op het veld van protest om te getuigen van de hoop een land te bewerken, te zaaien, toekomst mogelijk te maken. Het kan, getuige de uitspraken van deelnemers van het laatste seminar: "We are the change" ('48 Palestijnse deelnemers), "All people are humans and have feelings." ('67 Palestijnse deelnemers), "Everybody is a human being. Our personalities are

more similar than we could imagine." (Israëli'sche deelnemer).

De afgelopen maand is het Malieveld omgeploegd: 'Puinzooi van een maand protesteren' (Volkskrant, 2 november), 'Hoeveel onvrede kan dit grasveld nog aan?' (NRC, 2 november): de lap gras van 550 bij 200 meter moest alle onvrede van boeren en de bouw dragen. Met de rekening voor herstel kunnen wij een dialoogseminar organiseren...!

Al meer dan veertig jaar bieden wij ontmoetingsruimte voor dialoog. Met de poten in de modder van de rauwe dagelijkse realiteit van politieke en maatschappelijke impasse, ontstaat geleidelijk in het seminar begrip en respect voor elkaars verhalen en wordt aarzelend hoop op toekomst geboren. Zo proberen wij compassie uit te lokken, en het lukt!

DANK voor de jarenlange steun van de LSE-gemeenschap. Maar... onze middelen slinken en (oud)deelnemers verzoeken ons vooral om door te gaan met de dialoogseminars. Compassie: een extra gift, een le-gaat, verwijzing naar fondsen: helpt u jonge Palestijnen en Israëli's opdat ze 'the change' kunnen maken? Binnenkort kunt u het gratis info-blad LINK van de informatietafel meenemen met o.a. een verslag van het laatste seminar.

NL04INGB0003733187, t.n.v.
Stichting COME in Leiden

Namens COME,
Jan Halin

Actie voor Samos groot succes

In oktober is in samenwerking met de kleine hulporganisatie 'Human Aid Now' winterkleding ingezameld voor de vluchtelingen die gestrand zijn op het Griekse eiland Samos.

De Ekklesia heeft op twee zondagen ongeveer 30 kuub kleding bijeengebracht, een enorme opbrengst. Al die zakken en tassen zijn op één punt in Leiden verzameld en op 1 en 5 november opgehaald door 'Human Aid Now'.

De kleding wordt vervolgens gesorteerd in drie delen. Allereerst, alles wat vies of kapot is, gaat naar de recycling. Het tweede deel betreft goede kleding maar 'géén' winterkleding, dat gaat naar een andere hulporganisatie. De overblijvende winterkleding, het doel

van de inzamelactie, wordt netjes verpakt in bananendozen en grote tassen en op een pallet goed verpakt. De pallets gaan naar Rotterdam waar het gratis meekan in een container voor de Griekse havenplaats Piraeus. Daar gaat het op de veerpont naar Samos (als er genoeg plek is, kan dat ook gratis). Op Samos wordt het in een pakhuis opgeslagen. De distributie aan de vluchtelingen ten slotte wordt gecontroleerd verricht door lokale vrijwilligers van 'Human Aid Now' via een soort 'weggeefwinkel'.

Als alles loopt zoals gepland, is de kleding vóór eind november op Samos. Iedereen die hieraan heeft bijgedragen, heel veel dank.

Passie voor anderen

boekje Diaconie Ekklesia Leiden

'Passie voor anderen' is een uitgave van de stuurgroep Diaconie met informatie en verhalen over alle projecten van de Diaconie van de Ekklesia Leiden.

Dit boekje is gratis beschikbaar op de Informatietafel in de Hooglandse kerk, na de viering.

Verder is dit boekje te vinden op de website van de Ekklesia Leiden.

Uitgangscollectes diaconaat Ekklesia Leiden

Opbrengsten (excl. digitale giften)

- 21 april 2019 (Pasen)	Straatpastoraat Leiden € 1.093,-
- 9 juni 2019 (Pinksteren)	St. Diaconaal Fonds Hulpverlening Ekklesia € 746,65
- 1 september 2019	UAF - voor vluchtelingen-studenten € 820,77
- 3 november 2019	Zulu Aid - mensen met Aids, en hun familie - Zuid Afrika €530,00

Collecterooster

- 24 november 2019 en 15 december	Taalprogramma Ekklesia en Yapukepa (Yayasan Putri Kerahiman Papua) -Indon.
- 19 januari 2020	Collateral Repair Project - hulp aan vluchtelingen - Jordanië
- 8 maart 2020	Vivir Juntos - mensen met intellectuele beperking - Nicaragua

Voor informatie over de doelen/projecten van de Diaconie: zie www.ekklesialeden.nl

Gedoopt

In de viering van zondag 13 oktober heeft
Henk Schouten gedoopt zijn kleinzoon:

Taeke Jan Helena Duijnhoven

In memoriam

“Op reis naar zijn geliefde Amelien”

Diet den Boer

* Arnhem, 29 juni 1932

† Alphen aan den Rijn, 22 oktober 2019

Diet was samen met zijn vrouw Amelien, die op 19 februari van dit jaar is overleden, een trouwe bezoeker van onze vieringen. Hij was ook lid van de participantengroep Alphen aan den Rijn. Wij gedenken Diet met genegenheid en respect. We wensen kinderen en kleinkinderen veel sterkte in deze verdrietige tijd met het verlies van weer een geliefde. Diet is op 29 oktober in besloten kring begraven.

AMNESTY
INTERNATIONAL

Doe de mensenrechtendialoog

Het lijkt zo vanzelfsprekend: discrimineren doe je niet. We mogen zeggen wat we vinden. We mogen de godsdienst belijden die we zelf willen. En iedereen heeft recht op privacy. In Nederland hebben we onze zaken goed op orde. Mensenrechtenschendingen gebeuren vooral ver weg. Althans, zo lijkt het, want bij nadere beschouwing blijken mensenrechten ook in Nederland onder druk te staan. De komende tijd willen we in het land in gesprek gaan over mensenrechten.

Wat vinden Nederlanders eigenlijk van mensenrechten? Niet alleen ver weg, maar ook in ons eigen land. Hoe belangrijk vind jij jouw privacy? En realiseer je je dat je zelf ook soms discrimineert? Om hier samen achter te komen is Amnesty de Mensenrechtendialoog gestart. Aan de hand van een

prikkelende vraag gaan deelnemers op zoek naar het belang van de mensenrechten als het gaat om privacy en veiligheid, migranten en vluchtelingen en racisme en discriminatie.

Onderwerpen:

Veiligheid en mensenrechten

Is de samenleving veiliger door voorgaande maatregelen tegen terrorisme? Mag de overheid het recht op privacy van burgers inperken?

Discriminatie en Racisme

Discrimineren we allemaal? Is een wereld zonder racisme mogelijk?

Vluchtelingen en migranten

Is het onze plicht om vluchtelingen op te vangen in Nederland? Zijn migranten een bedreiging voor de Nederlandse cultuur?

Mensenrechtendialoog met Amnesty

De Ekklesia en Amnesty International-Leiden hebben besloten de samenwerking uit te breiden.

Op **maandagavond 25 november, 19.30 - 21.30 uur op Rapenburg 100** organiseren zij samen een 'mensenrechtendialoog', een gesprek over discriminatie in onze maatschappij.

Het is voor Amnesty een 'try-out' van deze nieuwe werkvorm. Vanwege dat experimentele karakter doen dit keer alleen leden van Amnesty zelf en van de Ekklesia mee. Heb je zin om aan dit experiment mee te doen? Meld je dan aan bij Rob van den Boom, mondeling of per mail: secretaris@ekklesialeiden.nl.

Wanneer hij in onze tijd geleefd zou hebben, dan zou hij lid geworden kunnen zijn van onze Ekklesia. En zijn broer, een vrijzinnige theoloog, zou regelmatig hebben kunnen voorgaan in onze diensten. Helaas was hij zijn tijd vierhonderd jaar vooruit. Daardoor belandde hij met zijn vrijzinnige opvattingen over geloof, wetenschap en de vrijheid en gelijkheid van alle mensen

in het Rasphuis waar hij na een jaar verblijf overleed. Die "hij" was Adriaan Koerbagh, een denker uit de kring rond Spinoza, die met een expositie in het Spinozahuis aan de vergetelheid wordt ontrukkt. Iedereen die de vrijheid van geloof, een vrije pers en de mondigheid van de gewone burger belangrijk vindt, doet er goed aan om tussen 16 november 2019 en 15 maart 2020 naar deze

Eerherstel voor een Dwarse Denker

**Adriaan Koerbagh
1633-1669**

expositie in het Spinozahuis, Spinozalaan 29, Rijnsburg te komen.

Open, iedere middag behalve maandag, tussen 13 en 17 uur.

Wim Schouten

Het meisje en de revolutie

Een vertelvoorstelling van Oriana van der Sande

Het jaar 1989 was een bewogen jaar met het Tiananmenplein, de Berlijnse muur, de val van het IJzeren Gordijn. Als laatste in die rij de *Roemeense revolutie van december 1989*. Na alle omwentelingen in dat jaar, waren alle ogen op Roemenië gericht. Toen de revolutionairen het televisiestation in Boekarest overnamen, gingen de beelden rechtstreeks heel de wereld over. Dictator Nicolae Ceaușescu en zijn vrouw Elena worden op Eerste Kerstdag, in een schijnproces dat niet veel langer duurt dan één uur, ter dood veroordeeld. In huiskamers wereldwijd kijken miljoenen mensen op tv naar de beelden van het proces en de levenloze lichamen van de Ceaușescu's.

In een woonkamer in Craiova, Roemenië, gekluisterd aan de televisie, ziet een 12-jarig meisje de revolutie voor zich ontvouwen. Waar haar ouders zo op gehoopt hebben. De smaak van vrijheid!

Nu is het dertig later, in een Europa dat nog steeds weinig oog voor en kennis heeft van wat er in het Oostblok is gebeurd. Welke diepe sporen het communisme, totalitarisme en paranoïabeleid heeft achtergelaten, wat zo belangrijk is voor een Europese dialoog.

Oriana van der Sande woont al bijna net zo lang in Nederland, maar ze kijkt nu terug naar wat toen gebeurd is.

Door de ogen van het kind dat ze toen was. "Het meisje en de revolutie" is een persoonlijke herinnering en een historisch document ineen. Verteld met de luchtigheid van een jong meisje, maar met de voelbare ernst van de situatie.

Zondag 8 december, 15 uur
Rapenburg 100
Entree € 10

Reserveren:
hetverhalenrijk@gmail.com

Organisatie: Vertelpodium Leiden
(door Ekklesia Leiden en
Het Verhalenrijk)

Het Joods Studiecentrum Leiden (JSL) start leerhuis op Rapenburg 100

In augustus ontving de Ekklesia van JSL een verzoek om klasruimte. Het JSL zat decennialang in de lokalen van de synagoge aan de Garenmarkt. Een nieuw bestuur leidde echter tot een huurverhoging van 300%, wat het JSL niet kon betalen. Het SMV-bestuur is akkoord gegaan dat het JSL op maandag-, dinsdag- en woensdagavond één klasruimte van de Ekklesia huurt (de ruimte één hoog achter). Het gaat om een proefperiode van november 2019 t/m juni 2020.

Ekklesialeden: als je Bijbels of Modern Hebreeuws wilt leren, Jiddisch of over

Joodse literatuur, jullie zijn ook zeer welkom bij deze cursussen. Het studieaanbod en de voorwaarden zijn te vinden op: <http://joodsstudiecentrum.nl>.

Feddema actueel

Geef de Koerden in Turkije taal- en andere minderheidsrechten - Een sleutel tot vrede?

Hans Feddema

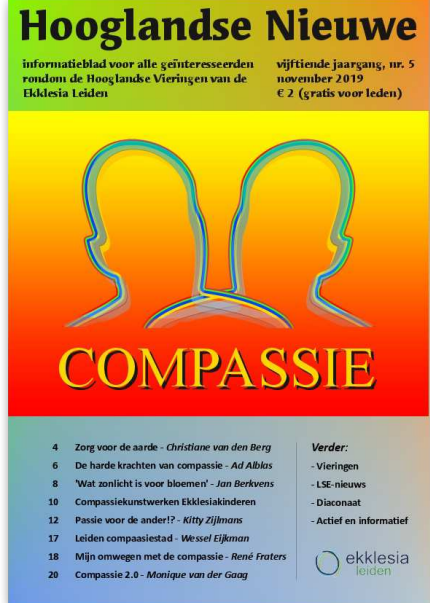
't Westen voelt zich wat schuldig dat het in 1918 bij de vrede na de Eerste Wereldoorlog en ook bij de dekolonisatie na de Tweede Wereldoorlog Irak en Syrië wel hun identiteit (terug)gaf, maar vergat de over meerdere staten verdeelde Koerden een eigen staat te geven. Zijn zij slachtoffer van de geschiedenis? Toch tonen de Koerden zich een weerbaar volk, nu gewaardeerd door het Westen als bondgenoot in de strijd tegen IS. Dat Trump zijn troepen terugtrok werd dan ook gezien als verraad. Ook de door Trump gedoogde en al veel doden kostende Turkse inval in Noord-Syrië riep nogal wat protesten op. Emoties ook om het vreemde optreden van Erdogan.

Ruim vijftien jaren geleden was ik in Turkije, in het kader van een factfinding-missie van tien Kamerleden uit België en Nederland, gericht op de Koerdische kwestie. De Koerden in Turkije bepleitten meer publieke rechten voor hun taal en cultuur. Er waren Turkse groepen die dat steunden en naar verluidt ook de jonge Erdogan in die tijd. Dat is volgens mij de vredesoplossing bij uitstek voor landen met grote etnische minderheden, zoals ik dat ook zag in de Derde Wereld in de periode dat ik er was voor antropologisch onderzoek. Maar een deel van de Turkse Koerden maakte toen de fout te kiezen voor het middel geweld in hun actie. Dat was de PKK. Het grootste deel der Koerden bleef gewelddoos. Erdogan staarde zich echter, in plaats van de Koerden gewoon ei-

gen taalrechten naast het Turks te geven, blind op de PKK. Hij liet of laat zich nog steeds leiden door angst, of moet ik zeggen door 'jaloerie' omdat de Koerden zo goed opereren tegen IS.

Hij meent niet anders te kunnen dan tegen hen ten strijde te trekken. Gelukkig is Trump in eigen land wat teruggefloten en lijkt Assad de Koerden te hulp te komen. Bovendien is er nu een gevechtspauze en gaat Poetin zich er ook mee bemoeien. Misschien gaat de EU of Nederland praten met Erdogan. Hopelijk wijzen zij hem er dan op dat het geven van taal- en andere publieke culturele rechten aan de Koerden in zijn land een belangrijke sleutel is voor vrede. Daarmee krijgen de geweldloze Koerden immers de wind in de zeilen en lijkt al snel de rol van de PKK uitgespeeld. En daarmee wellicht ook het motief van Erdogan om zijn angst voor de Koerden in Syrië te blijven hanteren voor zijn inval in Syrië.

Wellicht kan Nederland of de EU al of niet via de VN ook Assad en het Iraakse bewind er toe brengen om te overwegen hetzelfde te doen in hun landen voor de Koerden die daar, net als in Turkije, als vrij grote minderheid leven. Dit opdat de nationale droom van de Koerdische strijders iets gestalte kan krijgen, dus het zijn van een min of meer officiële minderheid met een eigen erkende cultuur en taal.

Hebt u van dit nummer genoten? Of hebt u zich geërgerd? Of wilt u in gesprek met een auteur? Geef het op bij de redactie:

hn@ekkesialeiden.nl

Bij voldoende belangstelling organiseren wij dan een korte bijeenkomst na een zondagse dienst.

VOLGEND NUMMER:

Het volgende nummer is het Kerstnummer van de Hooglandse Nieuwe. Het zal verschijnen op zondag 22 december 2019 met als thema:

* Sterren *

Van alle sterren is de ster van Bethlehem wel het meest bekend. Maar ook mensen kunnen ergens in uitblinken. Daar behoef je echt geen filmster voor te zijn.

U kunt meeschrijven door een stukje in te sturen van maximaal 600 woorden.

Uw kopij uiterlijk inzenden op zondag 10 december naar: hn@ekkesialeiden.nl

In 2020 zal dit blad verschijnen op:

- 16 februari
- 5 april (Palmzondag)
- 31 mei (Pinksteren)
- 6 september (opening Acad. jaar)
- 8 november (jubileumviering)
- 20 december (Kerstnummer)

De **kopijdatum** is steeds twee weken eerder.